

Bomen en struiken van hier

Catalogus voor (autochtoon) plantgoed
2025

Bureau Heggen
Tuindorpweg 42
3951 BG Maarn

Lex Roeleveld +31 (0)6 20 52 24 88

www.heggen.nu

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding 3
- 2 *Waarom Bomen en struiken van hier?* 3
- 3 Hoe bestel ik plantgoed? 4
- 4 Welke soorten kies ik? 4
- 5 Nieuwe toepassingen (of oude in een nieuw jasje) van bomen en struiken 5
- 6 Tips voor de ontvangst van het plantgoed 5
- 7 Tips voor het planten 5
- 8 Soortenbeschrijvingen 6*
- 9 Verklarende woordenlijst 57
- 10 Leveringsvoorwaarden 58
- 11 Bedrijfsinformatie 59
- Colofon 59
- Lijst leverbare soorten 60

*voor paginaverwijzingen per soort, zie ook tabellen op pagina 7 en 8.

1 Inleiding

In deze catalogus vind je de soorten bomen en struiken die al eeuwenlang bij het Nederlandse landschap horen. Ze geven het vorm en kleur en zijn een onmisbaar onderdeel van onze natuur. Van bijna 50 soorten zijn de belangrijkste kenmerken beschreven en enkele foto's van bloemen, vruchten en blad opgenomen. In de tekst en met icoontjes is aangegeven welke soorten belangrijk zijn als producent van nectar en stuifmeel voor bijen en vlinders. Bomen en struiken werden vroeger op allerlei wijzen gebruikt. Daarom is er in deze catalogus voor elke soort kort beschreven waarvoor een soort vroeger zoal gebruikt werd en welke bijzondere eigenschappen er aan de soort toegekend werden.

De titel *Bomen en struiken van hier* geeft aan dat in deze catalogus niet alle denkbare boom- en struiksoorten zijn opgenomen. De 48 soorten die in deze catalogus zijn beschreven, komen al eeuwenlang in Nederland voor zoals Zomereik, Rode kornoelje, Hondсроos en Beuk. Het zijn inheemse soorten geteeld door Nederlandse kwekers. Deze kwekers gebruiken daarvoor zaden en stekken van oude bomen en struiken uit Nederland en klimatologisch vergelijkbare grensstreken. Deze bijzondere kwaliteit planten heet *autochtoon plantgoed* en wordt door de overheid gecertificeerd. In deze catalogus noemen we deze planten voor de duidelijkheid *Bomen en struiken van hier*¹.

Na de inleiding kun je lezen waarom het belangrijk is dat de bomen en struiken die je plant *Bomen en*

struiken van hier zijn. Hierna wordt uitgelegd hoe en waar je plantgoed kunt bestellen. Er wordt kort ingegaan op de keuze van soorten, hoe plantgoed te vervoeren en tijdelijk te bewaren, de aanplant en het toekomstig onderhoud. De soorten in deze catalogus zijn gerangschikt op hun botanische naam. Om het opzoeken niet te moeilijk te maken is tevens de Nederlandse naam met paginanummer opgegeven. Na de soortbeschrijvingen vindt u, zoals gezegd, een lijst waarin gebruikte woorden verklaard worden én een paragraaf met onze leverings- en betalingsvoorwaarden. We hopen dat de beschrijvingen nuttig zijn bij het kiezen van bomen en struiken voor je tuin, erf of land en dat het je enthousiasme zal aanwakkeren om veel te planten, een erfbosje, heg of houtwal, een voedselbos of een voederhaag voor het vee. Heb je vragen of opmerkingen aarzel dan niet contact met ons op te nemen.

Lex Roeleveld
augustus 2025

2 Waarom *Bomen en struiken van hier*

Doordat ze hier al zo lang groeien en zich eeuwenlang aan de groeiomstandigheden hebben aangepast, hebben *Bomen en struiken van hier* enkele grote voordelen:

- Het zijn soorten die cultuurhistorisch gezien ons landschap vorm hebben gegeven waar we ons thuis en mee verbonden voelen;
- Het zijn soorten die beter zijn aangepast aan uitzonderlijke vorstperiodes en ziektes². Bekend voorbeeld is dat autochtone meidoorn (vrijwel) ongevoelig is voor bacterievuur (ook wel peren-

¹ *Bomen en struiken van hier* is een begrip ontleend aan Plant van hier. *Plant van hier* is een in België ontwikkeld en toegepast kwaliteitslabel voor plantgoed van bomen en struiken dat autochtoon (gecertificeerd) of waarschijnlijk autochtoon is. Dit kwaliteitslabel wordt niet in Nederland toegepast. Onder *Bomen en struiken van hier* wordt in deze catalogus gecertificeerd (NAK-Tuinbouw) autochtoon plantgoed verstaan.

² Veel plantgoed van inheemse bomen en struiken wordt geteeld met zaad uit andere klimaatzones, vaak die van het Middellandse Zeegebied. Het zijn dus weliswaar inheemse soorten maar deze planten zijn niet genetisch aangepast aan onze klimaat- en groeiomstandigheden.

vuur genoemd). Meidoorn planten geteeld uit Zuid-Europees zaad, een gebruikelijke werkwijze, zijn echter zeer gevoelig voor deze ziekte;

- Groei en bloei van deze planten en de momenten waarop rupsen, bijen of vogels sterk van hun blad, nectar en struifmeel afhankelijk zijn, zijn in de loop van de tijd op elkaar afgestemd. Een belangrijk verschil met niet-autochtone soorten die vaak eerder – lees *te vroeg* – uitlopen/bloeien.

3 Hoe bestel ik plantgoed?

Het door ons geleverde plantgoed wordt geleverd als bosplantsoen. Dat willen zeggen dat het over het algemeen 2-jarig plantgoed is, met kale wortel en een gemiddelde lengte van 80-100 cm. Een enkele soort (bijv. kamperfoelie) wordt in potjes geleverd. Voor afwijkende maten en jonge bomen verzoeken we je contact met ons op te nemen.

Wij leggen ons toe op autochtoon plantgoed. Zaadoogsten en groeiomstandigheden kunnen van jaar tot jaar sterk variëren. Hierdoor kan van een enkele soort laat in het seizoen onvoldoende autochtoon plantgoed beschikbaar zijn. Indien helemaal geen autochtoon plantgoed beschikbaar is, zullen we je een alternatief voorstellen. Dit is op basis van planten die geproduceerd zijn met zaad van bomen en struiken uit Nederland of aangrenzende gebieden in Duitsland en België. Soorten waarvan autochtoon plantgoed niet beschikbaar is of waarvan het reguliere plantgoed waarschijnlijk afkomstig is uit andere klimaatgebieden, zullen we je niet aanbevelen. In deze catalogus vindt u, voor alle duidelijkheid, geen gecultiveerde en exotische soorten.

In deze catalogus vind je ruim 50 soorten bomen en struiken bedoelt voor je tuin, erf, houtwallen, heggen, singels en bosjes. Mocht je planten willen bestellen die niet op deze lijst voorkomen, dan verzoeken we je hierover contact met ons opnem

4 Welke soorten kies ik?

Hieronder enkele tips voor het kiezen van soorten. Bij de soortbeschrijvingen kun je lezen welke soorten aan je wensen en omstandigheden voldoen

Hoe bestel ik?

- Vraag een offerte aan bij Lex Roeleveld (via het [contactformulier](#) op onze site, of o6 20522488). Zie ook www.heggen.nu. Gebruik hiervoor s.v.p. het bestelformulier op onze website: www.heggen.nu/plantgoed.
- Voor bestelling geldt voor de meeste soorten een minimumafname van 25 stuks (= 1 bos). Lees verder de leveringsvoorwaarden op de webwinkelpagina's of op pagina 58 van deze catalogus.
- Omdat verzending per post heel erg moeilijk is, kunnen we, tenzij anders afgesproken enkel bestellingen van minimaal 500 stuks verwerken.
- We adviseren u graag over soortenkeuze, aanplant en beheer.
- Overige informatie m.b.t. bestelling, betaling en aflevering vind je op pagina 58 bij de leverings- en betalingsvoorwaarden.

Wat wil je bereiken?

Veel vogels aantrekken, een ondoordringbare erfafscheiding, een voederhaag of herstel van een oud landschap? Om maar een paar mogelijkheden te noemen. Vaak zullen het combinaties zijn. De soorten moeten zo veel mogelijk passen bij het doel wat je voor ogen hebt.

Voor welke beplantingsvorm kies je?

Een heg (haag of struweel), een erfbosje of wellicht een houtwal? Weet je al hoe je de beplanting in de toekomst wilt onderhouden: mogen struiken breed uitgroeien of is het de bedoeling ze regelmatig te knippen. Is er ruimte voor bomen en zo ja mogen deze uitgroeien of wil je ze als knotbomen of hakhout gaan beheren?

Waar komen de planten te staan?

Wat voor type bodem (rijk-arm, droog-nat, kalkrijk-zuur). Elke soort moet op de juiste plaats staan. Past het niet dan zal dat uit de groei blijken maar een goede keuze vooraf is natuurlijk wel zo plezierig.

Keuze voor streekeigen soorten

Tot slot willen we je aanraden om bij je keuze ook rekening te houden met de vraag welke soorten bij de streek horen. Door voor streekeigen soorten te

kiezen houden landschappen hun eigen karakter. In deze catalogus wordt aangegeven in welke land-
schapstypen een soort traditioneel voorkomt maar
wordt geen opsomming gegeven van streken en
hun kenmerkende soorten. Vaak geeft een blik op
oude landschapselementen, tuinen en erven al een
goed beeld. Heb je vragen, neem dan contact op
met ons of je provinciale landschapsorganisatie.

5 Nieuwe toepassingen (of oude in een nieuw jasje) van bomen en struiken

De laatste jaren worden bomen en struiken steeds
meer gevraagd voor nieuwe vormen van landge-
bruik. Een aantal vallen onder de noemer van rege-
neratieve landbouw. In deze catalogus proberen we
hier zo goed mogelijk informatie over te geven maar
het is niet mogelijk om voor elke soort aan te geven
waarvoor deze wel of niet geschikt is. Een paar
woorden als algemene inleiding:

Paardenhouderij

Veel paardenhouders al dan niet aanhangers van
het paddock paradise systeem, planten bomen en
struiken ter aankleding. De dieren kunnen er ook
vaak (bewust) van eten. Voor enkele soorten kun-
nen onderdelen (blad, vruchten) een giftige werking
hebben. We geven dit met een symbooltje aan.

Voedselbossen

Inheemse (wilde) soorten vormen niet de basis van
voedselbossen. Daarvoor produceren ze onvol-
doende voedsel. Wel zijn ze nuttig als bijvoorbeeld
windkering, bestuiving, plaagbestrijding, stikstof-
binders, bodemverbeteraars en waarde voor de bio-
diversiteit. Informeer bij voedselbosfora welke soor-
ten interessant kunnen zijn.

Voederhagen

Er is groeiende interesse vanuit vooral de melkvee-
houderij om heggen aan te planten en te gebruiken
voor het welzijn van het vee. Schaduw maar ook
het blad van bomen en struiken als voer om de voe-
dingswaarde (mineralen bijvoorbeeld) en de apo-
theekfunctie die het vervult. Voederhagen kunnen
laag maar ook hoog als struwelen en houtwallen zijn.
Diversiteit aan soorten is belangrijk. We geven aan
wat typische voederbomen- en struiken zijn en welke
we afraden. Een oud gebruik in een nieuw jasje.

6 Tips bij ontvangst van het plantgoed

Let, als je het plantgoed komt ophalen of in ont-
vangst neemt op het volgende:

- Bescherm de wortels tijdens het vervoer tegen uitdrogen. Vervoer het plantgoed in een gesloten wagen of leg ze onder zeil, winddicht verpakt. Neem dus grote plastic zakken en/of zeil mee;
- Vervoer geen plantgoed bij vorst;
- Onbeschermde wortels kunnen door vorst of wind zeer snel uitdrogen waarna je plantgoed in feite dood is!
- De wortels van het plantgoed moeten zo kort mogelijk boven de grond blijven. Wanneer je niet direct kunt planten, is het verstandig het plantgoed op te kuilen. Opkuilen wil zeggen dat de wortels van de jonge planten in een ondiepe kuil gezet worden en ze vervolgens met grond bedekt worden om uitdrogen van de wortels te voorkomen;
- Kies voor het opkuilen een beschutte plaats en graaf hier een smalle sleuf (20-30 cm breed, 30 cm diep, mede afhankelijk van de wortelomvang);
- Maak de bundels plantgoed los en spreid de planten uit zodat de wortels goed contact met de grond hebben. Plaats de planten dicht tegen elkaar schuin in de sleuf;
- Schep de uitgegraven grond terug op de wortels, schud de planten een beetje en druk de grond aan op de wortels. Zorg dat er tussen de planten door geen lucht bij de wortels kan komen. Indien je veel planten moet opkuilen kan een volgende sleuf voor de eerste gegraven worden. De vrijkomende grond kan dan direct op de wortels van de planten in de vorige rij gelegd worden.

7 Tips voor het planten

Een goede start van de planten is natuurlijk erg belangrijk. Ze moeten zich goed kunnen ontwikke-
len zodat ze tot mooie, gezonde bomen en strui-
ken uitgroeien die oud kunnen worden. Hieronder
enkele tips voor het planten van bosplantsoen:

- Plant tussen begin november en half maart. half maart. Bij voorkeur zo vroeg mogelijk: novem-
ber, december;
- Plant bij voorkeur bij zacht en vochtig weer. Plant niet bij vorst, sneeuw of harde wind;

- Goede grondbewerking (losse grond door ploegen/frezen of spitten) zorgt ervoor dat de wortels zich snel kunnen ontwikkelen;
- Bewerk de grond niet veel breder dan nodig voor aanplant. Een te brede bewerking van de grond leidt slechts tot meer opslag van (on)kruiden;
- Maak een plantgat waar de wortels ruim inpassen en zet de planten enkele centimeters dieper dan ze op de kwekerij stonden. De gele ring op de bast van de struikjes moeten net onder de grond komen te zitten;
- Schud de wortels bij het opbrengen van de grond even los, vul de grond aan en druk de aarde in het plantgat met de voet aan;
- Zorg dat vee niet bij de jonge aanplant kan komen;
- Bescherming tegen vraat is meestal niet nodig. Bij hoge druk van bijv. hazen kan het nodig zijn kokers ter bescherming aan te brengen. Reeën kunnen een probleem vormen. Dan is een stroomdraad de beste oplossing. Maar zoals gezegd, meestal niet nodig.

8 Soortenbeschrijvingen

Na deze inleidingen volgen nu de beschrijvingen van 50 inheemse soorten die in de tabellen op pagina 7 en 8 met hun paginanummer alfabetisch op Latijnse (wetenschappelijke) en Nederlandse naam gerangschikt staan. Als je in deze tabellen klikt op de wetenschappelijk (tabel pagina 7) of de Nederlandse (tabel pagina 8) naam ga je in de digitale catalogus naar de betreffende pagina van de soortbeschrijving. Onderaan de pagina's met soortbeschrijving is een link terug naar de tabel op pagina 7.

Gebruik streekeigen soorten en kies voor autochtoon plantgoed (Planten van hier) om de kenmerken van je streek te versterken en de natuur zo veel mogelijk te helpen.

Elke soort wordt volgens dezelfde indeling beschreven en met enkele foto's geïllustreerd. In de eerste alinea van de beschrijving is aangegeven in welke landschapselementen de soort te vinden is, wat de toepassingsmogelijkheden zijn en welk beheer daar het best bij past. Ook is aangegeven of de soort bijzonder waardevol is als drachtplant voor insecten. Soorten die als drachtplant belangrijk zijn voor bijen en vlinders zijn boven de tekst gemarkeerd met een icoontje voor een bij en/of een vlinder:

Soorten die niet geschikt zijn voor paarden hebben het volgende icoontje:

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	pagina
<i>Acer campestre</i>	Veldesdoorn of Spaanse aak	9
<i>Alnus glutinosa</i>	Zwarte els	10
<i>Betula pendula</i>	Ruwe berk	11
<i>Betula pubescens</i>	Zachte berk	12
<i>Carpinus betulus</i>	Haagbeuk	13
<i>Clematis vitalba</i>	Wilde clematis, bosrank	14
<i>Cornus mas</i>	Gele kornoelje	15
<i>Cornus sanguinea</i>	Rode kornoelje	16
<i>Corylus avellana</i>	Hazelaar	17
<i>Crataegus laevigata</i>	Tweestijlige meidoorn	18
<i>Crataegus monogyna</i>	Eenstijlige meidoorn	19
<i>Euonymus europaeus</i>	Kardinaalsmuts	20
<i>Fagus sylvatica</i>	Beuk	21
<i>Frangula alnus</i>	Sporkehout of vuilboom	22
<i>Fraxinus excelsior</i>	Gewone es	23
<i>Ilex aquifolium</i>	Hulst	24
<i>Ligustrum vulgare</i>	Gewone liguster	25
<i>Lonicera periclymenum</i>	Wilde kamperfoelie	26
<i>Lonicera xylosteum</i>	Rode kamperfoelie	27
<i>Malus sylvestris</i>	Wilde appel	28
<i>Mespilus germanica</i>	Wilde mispel	29
<i>Populus nigra</i>	Zwarte populier	30
<i>Prunus avium</i>	Wilde kers, zoete kers of boskriek	31
<i>Prunus padus</i>	Inheemse vogelkers	32
<i>Prunus spinosa</i>	Sleedoorn	33
<i>Quercus petraea</i>	Wintereik	34
<i>Quercus robur</i>	Zomereik	35
<i>Rhamnus cathartica</i>	Wegedoorn	36
<i>Ribes nigrum</i>	Zwarte bes	37
<i>Ribes rubrum</i>	Bosaalbes	38
<i>Ribes uva-crispa</i>	Kruisbes	39
<i>Rosa arvensis</i>	Bosroos	40
<i>Rosa canina</i>	Hondsroos	41
<i>Rosa corymbifera</i>	Heggenroos	42
<i>Rosa rubiginosa</i>	Egelantier	43
<i>Salix alba</i>	Schietwilg	44
<i>Salix aurita</i>	Geoorde wilg	45
<i>Salix caprea</i>	Boswilg	46
<i>Salix cinerea</i>	Grauwe wilg	47
<i>Salix fragilis</i>	Kraakwilg	48
<i>Salix purpurea</i>	Bittere wilg	49
<i>Sambucus nigra</i>	Gewone vlier	50
<i>Sorbus aucuparia</i>	Lijsterbes	51
<i>Tilia cordata</i>	Winterlinde	52
<i>Tilia platyphyllos</i>	Zomerlinde	53
<i>Ulmus laevis</i>	Fladderiep of steeliep	54
<i>Ulmus minor</i>	Gladde iep of veldiep	55
<i>Viburnum opulus</i>	Gelderse roos	56

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	pagina
Beuk	<i>Fagus sylvatica</i>	21
Bittere wilg	<i>Salix purpurea</i>	49
Bosaalbes	<i>Ribes rubrum</i>	36
Bosroos	<i>Rosa arvensis</i>	38
Boswilg	<i>Salix caprea</i>	46
Eenstijlige meidoorn	<i>Crataegus monogyna</i>	19
Egelantier	<i>Rosa rubiginosa</i>	43
Fladderiep of steeliep	<i>Ulmus laevis</i>	54
Gelderse Roos	<i>Viburnum opulus</i>	56
Gele kornoelje	<i>Cornus mas</i>	15
Geoorde wilg	<i>Salix aurita</i>	45
Gewone es	<i>Fraxinus excelsior</i>	23
Gewone liguster	<i>Ligustrum vulgare</i>	25
Gewone vlier	<i>Sambucus nigra</i>	50
Gladde iep of veldiep	<i>Ulmus minor</i>	55
Grauwe wilg	<i>Salix cinerea</i>	47
Haagbeuk	<i>Carpinus betulus</i>	13
Hazelaar	<i>Corylus avellana</i>	17
Heggenroos	<i>Rosa corymbifera</i>	42
Hondsroos	<i>Rosa canina</i>	41
Hulst	<i>Ilex aquifolium</i>	24
Inheemse vogelkers	<i>Prunus padus</i>	32
Kardinaalsmuts	<i>Euonymus europaeus</i>	20
Kraakwilg	<i>Salix fragilis</i>	48
Kruisbes	<i>Ribes uva-crispa</i>	39
Lijsterbes	<i>Sorbus aucuparia</i>	51
Rode kamperfoelie	<i>Lonicera xylosteum</i>	27
Rode kornoelje	<i>Cornus sanguinea</i>	16
Ruwe berk	<i>Betula pendula</i>	11
Schietwilg	<i>Salix alba</i>	44
Sleedoorn	<i>Prunus spinosa</i>	33
Sporkehout of vuilboom	<i>Frangula alnus</i>	22
Tweestijlige meidoorn	<i>Crataegus laevigata</i>	18
Veldesdoorn of Spaanse aak	<i>Acer campestre</i>	9
Wegedoorn	<i>Rhamnus cathartica</i>	36
Wilde appel	<i>Malus sylvestris</i>	28
Wilde clematis, bosrank	<i>Clematis vitalba</i>	14
Wilde kamperfoelie	<i>Lonicera periclymenum</i>	26
Wilde kers, zoete kers of boskriek	<i>Prunus avium</i>	31
Wilde mispel	<i>Mespilus germanica</i>	29
Wintereik	<i>Quercus petraea</i>	34
Winterlinde	<i>Tilia cordata</i>	52
Zachte berk	<i>Betula pubescens</i>	12
Zomereik	<i>Quercus robur</i>	35
Zomerlinde	<i>Tilia platyphyllos</i>	53
Zwarte bes	<i>Ribes nigrum</i>	37
Zwarte els	<i>Alnus glutinosa</i>	10
Zwarte populier	<i>Populus nigra</i>	30

Acer campestre – Veldesdoorn of Spaanse aak

Als struik of boom in hagen (enkel of gemengd), struweelheggen, voederhagen, houtkanten (-wallen), erfbosjes, bos. Verdraagt goed regelmatige snoei. Kan ook als (knot)boom of hakhout beheerd worden.

Natuurlijke groeiplaats

Halfschaduwplant. Veldesdoorn groeit op kalk- en leemhoudende matig vochtige grond. Hoe kalkrijker de grond, des te meer schaduw deze soort verdraagt. Ze houdt vooral van wat opener en lichtrijker bos met een goede natuurlijke drainage.

Habitus

3 tot 6 meter hoge struik; soms boom tot 25 meter die langzaam groeit en twee tot drie eeuwen oud kan worden. Koepelvormige kruin, bochtige stam en takken waarvan de uiteinden eerst buigen, daarna omhoog groeien. Op de takken vaak kurklijsten.

Blad

Tegenoverstaand; 3-5 lobbig, 4-7 cm lang lichtgroen; stompe bladslippen en scherpe insnijdingen; onderzijde behaard; bladsteel bevat melksap. Herfstkleur: (goud)geel tot rood.

Bloeiwijze

De bloesems van de Veldesdoorn zijn vrij onopvallend, ze verschijnen in mei-juni als groengeel gekleurde pluimpjes; kort na of gelijk met de bladeren.

Vruchten

Vleugels bijna in elkaars verlengde (ongeveer 180°); fijn behaard.

Gevoeligheden/tolerantie

Geen last van schorsbrand; goede soort voor hakhoutbeheer dankzij zijn stoofopslag; resistent tegen luchtvervuiling; verdraagt geen zout, zink of zware metalen.

Cultuurhistorie

Gebruik in hagen en houtkanten en als knotboom; hout op de knot werd gebruikt als stelen voor gereedschap en als brandhout (uitstekende kwaliteit); traditioneel gebruik als hoenderstok; loof werd gebruikt als veevoer in perioden van slechte oogst.

Andere kenmerken

Goede bodemverplegende soort voor onder- en nevenetage in bossen.

Alnus glutinosa – Zwarte els

In elzensingels langs sloten, windsingels, in natte houtkanten (-wallen), erfbosjes, bos. Veelal als hakhout beheerd, kan ook als (knot)boom beheerd worden.

Natuurlijke groeiplaats

Lichtminnend, maar schaduwverdagend. Zwarte els verkiest humusrijke, licht kalkrijke kleibodems maar groeit behoorlijk op humusrijke leem- en zandbodems. Voor een goede groei is steeds een minimum hoeveelheid kalk nodig en een vochtig microklimaat. De soort wortelt door de grondwartertafel heen zodat er ook bij een hoge waterstand een goede verankering is. De Zwarte els groeit uitstekend op natte, voedselrijke gronden (valleien en moerassen). De soort legt door wortelbacteriën stikstof in de grond vast. Daardoor kan hij ook op arme gronden overleven en voorziet hij naburige planten van stikstof.

Habitus

10–25 meter hoog; als meerstammig hakhout of opgaande boom, soms struikvormig; breed-kegelvormige tot ovale kroon en afstaande betakking; rechte stam; kan ook als knotboom worden beheerd.

Blad

Verspreid; omgekeerd eivormig tot vrij rond met stompe of uitgerande top; dubbel gezaagde bladrand; bladvoet wigvormig; grootste bladbreedte in of net boven het midden; bovenzijde glanzend donkergroen, onderaan lichtgroen, met beharing in de oksels van de nerven, verder kaal; in het voorjaar zijn de bladeren enigszins kleverig; de bladeren vallen in de herfst groen af; bladsteel met stippels.

Bloeiwijze

Bloeit voor het verschijnen van het blad: februari–maart. Mannelijke bloeiwijze: neerhangende donkergele katjes, in trossen; eindstandig. Vrouwelijke bloeiwijze: kleine rechtopstaande, donkerrode trossen.

Vruchten

Zeer kleine, dubbel gevleugelde nootvruchtjes in elzenproppen die heel lang aan de boom blijven zitten.

Gevoeligheden/tolerantie

Vorstbestendig, goed bestand tegen wind; weinig gevoelig voor strooizout.

Cultuurhistorie

Als hakhout beheerd in houtkanten en bossen met een omlooptijd van gemiddeld 9 jaar; hout werd gebruikt als brandhout of in houtskool omgezet; ook als knotboom; gebruikt in de wanden van waterputten en als funderingspalen voor gebouwen in natte gebieden; het zaagmeel van Zwarte els werd ook gebruikt voor het roken van vlees en vis.

Andere kenmerken

Bruikbaar voor windsingels; zeer geschikt als natuurlijke oeverversterking van waterlopen en vijvers. Stobbe verkleurt kort na afzetten roodbruin.

Betula pendula – Ruwe berk

Gebruik als boom in houtkanten (-wallen), erf-bosjes en bos. Opgaande boom. Kan ook als hak-hout of knotboom beheerd worden. Door het rijke insectenleven is de berk ook een langdurige en belangrijke voedselbron voor roofinsecten en insecten etende vogels.

Natuurlijke groeiplaats

Lichtminnend – zeer lichtminnend. Ruwe berk kan op zeer arme, droge zandgronden in leven blijven, maar voor een goede ontwikkeling zijn betere bodemomstandigheden noodzakelijk, zoals een goed gedraineerde leembodem. De bodem moet in ieder geval open en los zijn. Voor de rest groeit de soort op vrijwel alle bodems. Het zijn echte snelgroeiende pioniers.

Habitus

20-25 meter hoge boom, met vele dunne, sierlijk afhangende takken; open eivormige kroon. Door oppervlakkige beworteling zorgt de berk voor veel vocht- en wortelconcurrentie waardoor onder berken weinig ondergroei aanwezig is.

Blad

Verspreid; eivormig tot ruitvormig; bladrand dubbel gezaagd; top toegespitst; voet wigvormig, soms recht; kaal, soms met haarbundels in de nerfoksels; bladmoes tussen de nerven is bezet met veel klieren; bovenzijde groen, onderzijde lichtgroen, herfstkleur is geel; bladsteel vrij lang en dun, bovenzijde ruw door harsachtige knobbeltjes en sterk rood aangelopen.

Bloeiwijze

Met de bladontluiking: maart–april. Mannelijke bloeiwijze: hangende gele katjes; ongesteeld; op uiteinde van twijg. Vrouwelijke bloeiwijze: rechtopstaande katjes, op een vertakte steel; geelgroen tot roodbruin in bladoksel verscholen, aan de voet van de mannelijke bloeiwijze.

Vruchten

In dikke cilindrische katjes, eerst groen, daarna bruin; bij rijpheid uiteenvallend in de schutblaadjes en de dubbel gevleugelde nootjes; vleugels breed in verhouding tot de vruchtbreedte.

Gevoeligheden/tolerantie

Vorstbestendig; vrij windgevoelig, zeker op nattere gronden; gevoelig voor sneeuw en ijzel; enigszins gevoelig voor strooizout.

Cultuurhistorie

Gebruik in gemengde hagen; berkentwijgen werden gebruikt om bezems mee te maken; ook als bindwerk voor strooien daken; het hout werd ook door klompenmakers gebruikt; tot een flink eind in de 20ste eeuw was de berkenroede in de handen van de schoolmeester in vrijwel alle scholen nog een geducht middel om ontzag af te dwingen.

Andere kenmerken

Goed verteerbaar strooisel; uitstekend brandhout; in voorjaar sterk opstijgende sapstroom, verwondingen kunnen leiden tot bloeden van de boom; stuifmeel veroorzaakt vaak allergische reacties. Ook wel Zilverberk genoemd omdat bij oudere bomen de schors aan de onderzijde openbarst en afwisselend lichte en donkere plekken op de bast laat zien.

Betula pubescens – Zachte berk

Gebruik als boom in houtkanten (-wallen), erfbosjes, bos. Opgaande boom. Kan ook als hakhout of knotboom beheerd worden. Door het rijke insectenleven is de berk ook een langdurige en belangrijke voedselbron voor roofinsecten en insecten etende vogels.

Natuurlijke groeiplaats

Zeer lichtminnend. Zachte berk heeft een voorkeur voor vochtige, veenachtige en moerassige gronden, maar kan ook groeien op weinig vruchtbare en op kalkhoudende bodems. Wisselende vochtcondities en hoge waterstanden in de winter worden goed verdragen. Voor een ideale groei verkiest Zachte berk een zonnige groeiplaats met een goed gedraïneerde, lichte leembodem.

Habitus

15 - 20 meter hoge boom; kroon ijl en ovaal; takken min of meer afstaand of enigszins opgericht. Door oppervlakkige beworteling zorgt voor de berk veel vocht- en wortelconcurrentie waardoor onder berken weinig ondergroei aanwezig is.

Blad

Eirond tot ruitvormig; spits; enkel- of dubbelgezaagd; afgeronde voet; beide zijden behaard, later vaak verkalend, maar nog steeds met haarbundels in bladoksel; bladsteel donzig behaard; herfstkleur geel; laat uitlopend (half-april).

Bloeiwijze

Met de bladontluiking: april-mei. Mannelijke bloeiwijze: hangende katjes. Vrouwelijke bloeiwijze: rechtopstaande katjes, kleiner dan de mannelijke bloeiwijze.

Vruchten

In dikke cilindrische katjes, eerst groen, daarna bruin; bij rijpheid uiteenvallend in de schutblaadjes en de dubbel gevleugelde nootjes; vruchtvlugels ongeveer even breed als het nootje.

Gevoeligheden/tolerantie

Verdraagt geen droogte; vrij gevoelig voor wind, sneeuw en ijzel.

Cultuurhistorie

Gebruik in gemengde hagen; berkentwijgen werden gebruikt om bezems mee te maken; ook als bindwerk voor strooien daken; het hout werd ook door klompenmakers gebruikt; tot een flink eind in de zoste eeuw was de berkenroede in de handen van de schoolmeester in vrijwel alle scholen nog een geducht middel om ontzag af te dwingen.

Andere kenmerken

Goed verteerbaar strooisel; uitstekend brandhout; in voorjaar sterk opstijgende sapstroom, verwondingen kunnen leiden tot bloeden van de boom; stuifmeel veroorzaakt vaak allergische reacties.

Carpinus betulus – Haagbeuk

Gebruik als boom of struik in hagen (enkel of gemengd), struweelheggen, houtkanten (-wallen), erfbosjes, bos. Opgaande boom, maar kan ook als knotboom of hakhout beheerd worden. Haagbeuk niet verwarren met Beuk (*Fagus sylvatica*).

Natuurlijke groeiplaats

Halfschaduw/licht. Haagbeuk prefereert een voedselrijke lemige en vochtige bodem, maar neemt met minder rijke gronden genoegen als die niet te zuur of te vochtig zijn. De soort stelt hoge eisen aan het vochtleverende vermogen van de bodem en is zeer gevoelig voor hoge en stagnerende grondwaterstanden. Hij groeit niet op arme, droge zandgronden.

Habitus

Tot 25 meter hoge boom; dicht vertakte, eivormige tot ronde kroon; meestal korte stam met draaigroei en een onregelmatige stamdoorsnede; komt vaak voor met meerdere stammen of als struik; kan ook voorkomen als knotboom.

Blad

Verspreid; eivormig-elliptisch; dubbel gezaagde bladrand; top toegespitst; voet afgerond tot zwak hartvormig; bladmoes staat enigszins bol tussen de nerven; onderzijde op de hoofdnerven en in de nervoksels behaard; herfstkleur geel.

Bloeiwijze

Na het uitlopen van de bladeren: april-mei. Mannelijke bloeiwijze: dikke, hangende, katjes aan loten van het vorige jaar; vrij talrijk. Vrouwelijke bloeiwijze: katjes op het uiteinde van nieuwe scheuten; vrij onopvallend; met driedelig schutblad.

Vruchten

Klein nootje aan de voet van een drielobbig schutblad waarvan de middelste lob langer is dan de zijlobben; in trossen.

Gevoeligheden/tolerantie

De soort is gevoelig voor zouten; soms last van schorsbrand; weerstaat goed aan lentevorsten, insecten aantastingen en ziekten (voornamelijk op latere leeftijd).

Cultuurhistorie

Als hakhout beheerd in hagen, houtkanten, holle wegen en bossen; als knotboom vaak langs perceelsgrenzen en bosranden; ook als windscherm langs de moestuin; het loof werd gebruikt als veevoeder; in parken en tuinen van de 18de en 19de eeuw vind je haagbeuk terug in lovergangen en palissades die als het ware groene tunnels vormen; bij uitstek een houtsoort voor specifieke technische toepassingen en voor de gereedschapsindustrie: landbouwwerktuigen, wagenonderdelen, tandwielen van molens, katrollen, schietspoelen en slagershakblokken; haagbeuk geeft ook een zeer goede houtskool.

Andere kenmerken

Door zijn groot uitstoelings- en herstellingsvermogen geschikt voor hakhoutbeheer; verrot snel in het midden van de stam en aan wonden; door zijn sterke vertakking, goede reactie op snoeien en de dorre bladeren die in de winter aan de struiken/boom blijven hangen, is de soort uitermate geschikt voor hagen; levert goed verteerbaar bladafval; uitstekend brandhout.

Gebruik als klimplant in pergola's, struweelheggen, houtkanten (-wallen), bosranden. Een sterke groeier en klimmer die kleine struiken/jonge bomen gemakkelijk verstikt. Bloemen bieden insecten alleen stuifmeel. Bezoekers zijn dan ook stuifmeelhalende bijen en stuifmeeletende vliegen. Goede drachtplant voor hommels, honingbijen en solitaire wilde bijen, waaronder groefbijen. De zilverachtige zaadpluizen blijven de hele winter aan de struik hangen.

Natuurlijke groeiplaats

Bosrank is een lichtminnende soort, die groeit op vochthoudende en kalkhoudende tot kalkrijke bodems, zoals löss, zavel, krijt, rivierzand en lichte (rivier)klei. Te vinden in o.a. bosranden, lichte bossen, heggen, houtwallen, (duin)struweelheggen en rivierdijken.

Habitus

Liaansoort die kan kruipen, klimmen en zich kan winden, tot wel 30 meter lengte. In bomen weer afhangend of tussen bomen hangend.

Blad

Bladeren eerst lichtgroen, later donkergroen. Ze staan tegenover elkaar en zijn gaaf tot grof gezaagd, meestal drie tot vijftallig, oneven geveerd met afgeronde tot hartvormige voet, vaak kromme lange steel. Klimvermogen door bladstelen die zich om takken en twijgen wikkelen.

Stengels

Stengels zijn houtig, zeskantig en (vezelig) geribd, strobruin van kleur. Ze kunnen poldsdik worden.

Bloeiwijze

Bloeiwijze bestaat uit dichte trossen of pluimen van bloemen die geelwit tot roomwit van kleur zijn en geurend. Uitbundig bloeiend. Bloemen tweeslachtig. Bloeitijd juni – augustus tot in september.

Vruchten

Kleine dopvrucht of nootje, zilverwit behaard, tot 4 cm lang. De karakteristieke zilverachtige zaadpluizen blijven de hele winter aan de struik hangen.

Gevoeligheden/tolerantie

Matige tolerantie voor schaduw, kwijnt in diepere schaduw weg.

Cultuurhistorie

In positieve zin symbool voor streven naar het hoogste goed, kracht, eigenwaarde.

Andere kenmerken

Vraagt ruimte, niet geschikt voor kleine tuinen of sterk snoeien. Goede begroeier voor pergola's of schuurtjes. Zaadpluizen blijven lang zitten en kunnen tot in het winterseizoen prachtig oplichten.

Cornus mas – Gele kornoelje

Gebruik als struik in hagen, struweelheggen, erf-bosjes, bosranden. In Nederland alleen streekeigen in Zuid-Limburg. Verdraagt goed regelmatige snoei, maar kan ook worden afgezet. Vroeg bloeiend, drachtplant voor allerlei insectensoorten.

Natuurlijke groeiplaats

Gele kornoelje geeft de voorkeur aan een kalkrijke bodem maar neemt met minder rijke gronden genoegen als die niet te zuur of te vochtig zijn. Je vindt hem in loofbossen, bosranden en in oude heggen en tuinen van pastorieën, kloosters en oude boerderijen.

Habitus

Kan uitgroeien tot circa 7,5 meter hoge boom, maar blijft meestal struikachtig door omlaag gebogen takken.

Blad

Tegenoverstaand; spitse bladeren met aan elke kant van de hoofdnerf 3-5 voorwaarts gerichte nerven. Witte haarbundels in de oksels van de zijnerf.

Bloeiwijze

Bloemen in tegenoverstaande, schermvormige trossen, die voor de bladeren in februari of maart verschijnen.

Vruchten

Hangende steenvrucht is omgekeerd eivormig en kersrood. Rijp in augustus.

Gevoeligheid/tolerantie

Zeer gevoelig voor hoge en stagnerende grondwaterstanden.

Cultuurhistorie

Vroeger werd Gele kornoelje aangeplant op erven en in boomgaarden om van de vruchten waar gelei van gemaakt werd. De soort werd gebruikt om hagen ruitvormig te vlechten (kruishaag).

Andere kenmerken

Gele kornoelje is in Nederland alleen in Zuid-Limburg een streekeigen soort.

< Terug naar pagina 7, tabel overzicht soorten

Cornus sanguinea – Rode kornoelje

Gebruik als struik in gemengde hagen, struweelheggen, houtkanten (-wallen), erfbosjes, bosranden. Verdraagt goed regelmatige snoei, maar kan ook worden afgezet. Drachtplant voor allerlei insectensoorten zoals vlinders, honingbijen, solitaire bijen, hommels.

Natuurlijke groeiplaats

Verdraagt schaduw. Rode kornoelje komt zowel op droge als vochtige bodems voor, maar vereist lemige en voedselrijke gronden en een warm microklimaat. Hij kan aangeplant worden langs bosranden, in open struikgewas, in licht loofbos en ook in beekdalen op de betere bodems.

Habitus

Veelstammige struik tot 5 meter hoog met in de zon roodkleurende twijgen die in de winter extra opvallen.

Blad

Kruisgewijs tegenoverstaand; gaafrandig, eivormig tot elliptisch met korte spitse top; zijnerf beginnen aan beide zijden van de hoofdnerf op gelijke hoogte en lopen min of meer parallel; spitse top; beide zijden behaard; herfstkleur roodbruin.

Bloeiwijze

Rode kornoelje is rijk bloeiend, na de bladontluiking in juni met soms enige nabloei in september-oktober. De kleine bloemen zien er uit als kleine tuilen en zijn wit(achtig) van kleur.

Vruchten

Blauwzwarte, besachtige steenvruchten; niet eetbaar.

Gevoeligheid/tolerantie

Rode kornoelje verdraagt geen zure gronden.

Cultuurhistorie

Rode kornoelje kwam spontaan voor in hagen en de afgevallen herfstbladeren werden tot in de negentiende eeuw gebruikt als meststof voor de akkers; in de buurt van molens werd de soort vaker aangetroffen; het hout werd gebruikt voor kleine molenonderdelen.

Andere kenmerken

Door het vormen van worteluitlopers is deze soort geschikt voor het vastleggen van grond op sterk hellende terreinen.

[< Terug naar pagina 7, tabel overzicht soorten](#)

Corylus avellana – Hazelaar

Gebruik als struiken of grote hakhoutstoven in struweelheggen, houtkanten (-wallen), erfbosjes, bosranden. Verdraagt afzetten erg goed (hakhout-beheer). Levert vroeg in het voorjaar stuifmeel aan hommels en bijen.

Natuurlijke groeiplaats

Lichtminnend/verdraagt redelijk schaduw. Hazelaar verkiest een vochthoudende, luchtige, kalkhoudende zandleem- en leembodem, maar groeit op de meeste gronden. Hij wordt voornamelijk aangetroffen langs bosranden en lichtrijke boswegen, maar ook in bredere houtkanten, in oude hagen, langs oeverwallen en zelfs op dijken van beken en rivieren.

Habitus

Grote en breed uitstoelende struik; tot 6 meter hoog; zelden een kleine boom.

Blad

Verspreid; enkelvoudig; dubbel gezaagde bladrand; bijna rond tot omgekeerd eirond; korte toegespitst; hartvormige voet; beide zijden behaard; klierharen op de onderzijde (vooral langs de nerven) en bladsteel.

Bloeiwijze

Vroegste bloeier, lang voor de bladeren uitkomen: januari–maart. Mannelijke bloeiwijze: hangende gele katjes; gegroepeerd op een gemeenschappelijk steeltje in de bladoksels; reeds voor de winter gevormd. Vrouwelijke bloeiwijze: verborgen in kleine, meerbladige knopjes met dieprode stempels die als een kwastje naar buiten steken; in het centrale deel van de bloeiloten.

Vruchten

Bruine noot; ovaal en hardschalig; omgeven door een bekerachtig omhulsel, bestaande uit twee, diep ingesneden, schutblaadjes; eetbaar; draagt enkel vruchten op een voldoende lichtrijke groeiplaats.

Gevoeligheid/tolerantie

Op zeer rijke, zware gronden en zeer arme gronden is de groei eerder slecht.

Cultuurhistorie

Door de buigzaamheid van de twijgen werd en wordt Hazelaar nog steeds gebruikt voor het maken van vlechtwerkwanden; de struik is al heel lang in cultuur voor de vruchten, één van de voedzaamste die bij ons te vinden zijn.

Andere kenmerken

Heeft een gunstige invloed op strooiselvertering.

Crataegus laevigata – Tweestijlige meidoorn

Gebruik als struiken of kleine bomen in gemengde hagen, struweelheggen, houtkanten (-wallen), erf-bosjes, bosranden. Verdraagt goed regelmatige snoei, maar kan ook als hakhout worden afgezet. Soort die de leefomgeving vormt voor veel dieren. De rijke bloei trekt veel bloembezoekende insecten, vogels, vooral lijsterachtigen zijn verzot op meidoorn bessen.

Natuurlijke groeiplaats

Halfschaduw, overleeft ook in diepe schaduw. De Tweestijlige meidoorn is een typische struik van lichte bossen, bosranden, houtkanten, struweelheggen en hagen op rijkere gronden; bij voorkeur op vochtige klei- en leembodems. De soort is een typische indicator van oude bosgroeiplaatsen. Bij aanplant in hagen en struweelheggen wordt deze soort het best gemengd met de Eenstijlige meidoorn.

Habitus

Struik of kleine boom tot 6 meter hoog; de stam is karakteristiek gegroefd.

Blad

Verspreid; bladen van de korte bloeitakken 3- of 5- lobbig (minder dan 1/3 ingesneden), ruitvormig, alleen aan de top gelobd; bladrand gezaagd, behalve aan de wigvormige bladvoet; steunblaadjes met dicht opeenstaande tanden, gewoonlijk zonder klieren.

Bloeiwijze

De bloei van de Tweestijlige meidoorn is minder massaal dan van de Eenstijlige, maar is ook rijk. De bloemen zijn wit, geurend, meestal met 2 (of 3) stijlen. Ze ontluiken in mei, iets vroeger dan deze van de Eenstijlige meidoorn.

Vruchten

Meer cilindervorig, ongeveer 1 cm lang; dieprood; met 2 (of soms 3) stenen aan één zijde iets meer afgeplat.

Gevoeligheid/tolerantie

Konijnen eten zaailingen van de Tweestijlige meidoorn; verdraagt geen zout, zink of zware metalen. Zie ook 'Andere kenmerken'.

Cultuurhistorie

Deze doornstruik wordt samen met de Eenstijlige meidoorn al eeuwenlang gebruikt om veekerende hagen mee aan te leggen.

Andere kenmerken

Door de mindere gevoeligheid voor bacterievuur is aanplant van autochtone meidoorn sterk aan te bevelen.

Crataegus monogyna – Eenstijlige meidoorn

Gebruik als struik of kleine boom in hagen (enkel of gemengd), struweelheggen, houtkanten (-wallen), erfbosjes, bosranden. Verdraagt goed regelmatige snoei, maar kan ook als hakhout worden afgezet. De hoofdsoort in de traditionele veekerende (gevlochten) heg. Soort die de leefomgeving vormt voor veel dieren. De rijke bloei trekt veel bloembezoekende insecten (hommels, honingbijen, wilde solitaire bijen en vlinders) en vogels. Vooral lijsterachtigen zijn verzot op de bessen.

Natuurlijke groeiplaats

Halfschaduw/licht. Eenstijlige meidoorn is weinig eisend qua bodemvruchtbaarheid en vochtbeschikbaarheid. Ze groeit zowel op zand-, leem- als kleibodems en is weinig gevoelig voor stagnerend grondwater of een hoge grondwatertafel.

Habitus

Hoge struik of kleine boom, tot 10 meter hoog; dichtvertakt en met doornen; ronde kroon.

Blad

Blad voor meer dan 1/3 ingesneden; gaafrandig met aan de top enkele grove tanden; bovenzijde glanzend groen, onderzijde wit behaard aan voet en okselnerven; voet wigvormig.

Bloeiwijze

Eenstijlige meidoorn kent een uitbundige bloei. Enorme wolken van geurende bloesems, wit van kleur met soms een zweem naar lichtroze, fleuren het landschap op. Bloeit tegen half mei. Bloesem in vertakte, eindstandige, tuilen; bloem met één stijl.

Vruchten

Donkerrode ronde tot ovale (schijn)vrucht; bottel met op de top kelkresten; bevat één steen.

Gevoeligheid/tolerantie

Rupsen van de stippelmot kunnen de struiken in het voorjaar volledig kaalvreten en inpakken in spinsels. Toch lopen deze kale struiken in de zomer weer zonder problemen uit. Gevoelig voor zout grondwater, strooizout, winddruk en luchtverontreiniging. Zie ook 'Andere kenmerken'.

Cultuurhistorie

Deze doornstruik vormt al eeuwenlang de basis van veekerende hagen.

Andere kenmerken

Door de mindere gevoeligheid voor bacterievuur is aanplant van autochtone meidoorn sterk aan te bevelen.

Euonymus europaeus – Wilde kardinaalsmuts

Gebruik als struik in gemengde hagen, struweelheggen, houtkanten (-wallen), erfbosjes, bosranden. Verdraagt goed regelmatige snoei, maar kan ook worden afgezet. Wordt bezocht door honingbijen en zweefvliegen. Rupsen van de stippelmot zijn verzot op het blad van de kardinaalsmuts. De bessen van de kardinaalsmuts zijn giftig voor mensen.

Natuurlijke groeiplaats

Licht-halfschaduw. Wilde kardinaalsmuts voelt zich goed thuis in lichte humeuze, droge tot vochtige hakhoutbossen, in heggen en bosranden, hagen en struweelheggen.

Habitus

Tot 4 meter hoge struik met sterk opslagvermogen uit de stoof en ondergrondse delen. Zelden een dichte struik.

Blad

Tegenoverstaand; eirond, elliptisch tot langwerpig, spitse top, wigvormige voet, korte steel, met gekarteld-gezaagde rand, 3–10 cm lang, lichter groen dan de twijgen; aan de bloeiende en vruchtdragende takken 3,5–5 cm lang; tegenoverstaand; rozerode herfstkleur.

Bloeiwijze

Bloei mei–juni; bloemen meestal met 3–5 bijeen in de bladoksels, geelachtig groen; in het begin van de zomer volgt er vaak nog een tweede bloeiperiode; de struiken zelf kunnen eenslachtig of tweeslachtig zijn.

Vruchten

Vierhokkige mooie rode doosvrucht met in elk hok een door een oranje zaadrok omgeven zaad. De zaden zijn zeer giftig voor mensen.

Gevoeligheid/tolerantie

Door sterk regeneratievermogen (opslag) is de plant bestand tegen vraat van konijnen. Rupsen van de stippelmot kunnen de struiken in het voorjaar volledig kaalvreten en inpakken in spinsels. Toch lopen deze kale struiken in de zomer weer zonder problemen uit. Verdraagt geen zout, zink, zware metalen.

Cultuurhistorie

De niet al te dikke twijgen laten zich goed bewerken; veel weef- en spinspoelen zijn ervan gemaakt; omdat de struik zich goed laat leiden werd hij gebruikt in hagen en omheiningen rondom erven en akkers.

Fagus sylvatica – Beuk

Gebruik als boom of struik in hagen (enkel of gemengd), struweelheggen, houtkanten (-wallen), erfbosjes, bos en lanen. Wordt meestal als struik in hagen of opgaande boom beheerd. Kan ook als knotboom beheerd worden. Houdt 's winters zijn dorre blad vast.

Natuurlijke groeiplaats

Schaduw (jeugd) – halfschaduw/licht. Verdraagt vooral als jonge plant veel schaduw. Een goede groei en ontwikkeling wordt verkregen op een goed doorwortelbare, voedselrijke leem- of lösshoudende of enigszins kleihoudende bodem. De beuk verkiest een bodem met homogene textuur die steeds vochthoudend is. Hij verdraagt geen uitdrogende bodems en is gevoelig voor stagnerend grondwater en wisselende grondwaterstanden. In de minerale bodem dient ook steeds kalk aanwezig te zijn, samen met voldoende humus. Zeer geschikt als laan- of parkboom. Beuk wordt ook veel aangeplant in hagen.

Habitus

Boom tot 35 meter hoog; zwaar vertakte, brede en dichte kroon; rechte stam.

Blad

Verspreid; eirond tot elliptisch; spitse top; bladrand ondiep gegolfd of gaafrandig en gewimperd, soms zwak getand; glimmend; voet wigvormig; bij het uitkomen donzig, later enkel behaard op de nerven.

Bloeiwijze

Bij het uitkomen van de bladeren: april–mei. Manelijke bloeiwijze: met een 20-tal bijeen in hoofdjes op een slap steeltje; aan de voet van jonge scheuten. Vrouwelijke bloeiwijze: rechtopstaand; in verhoogde bloembodems waarin zich meestal twee bloempjes

bevinden, met de stempels buiten het omhulsel; op het uiteinde van de jonge scheuten.

Vruchten

Twee- tot driedriehoekige nootjes in een vierlobbig omhulsel, bedekt met borstelvormige aanhangsels; gesteeld; eetbaar maar bij overmatige consumptie kunnen vergiftigingsverschijnselen optreden vanwege aanwezig blauwzuur. Beuk kent beurtjaren met de zaadcracht.

Gevoeligheid/tolerantie

De Beuk is erg gevoelig voor strooizout, wind en luchtverontreiniging; bij aantasting door de Beukenbladluis wordt honingdauw geproduceerd dat erg plakkerig is; door zijn dunne schors heeft hij vlug last van zonnebrand, zodat het gevaarlijk kan zijn hem plots vrij te stellen; hij is gevoelig voor windworp en bodemverdichting wegens zijn oppervlakkig wortelstelsel.

Cultuurhistorie

Beukenhout werd vroeger gewaardeerd als grondstof voor houtschool; het hout is hard en splintert niet zodat het zeer geschikt is voor meubels en binnenschrijnwerk; beukenhout wordt nog steeds gebruikt voor kleine gereedschappen, keukengerei en speelgoed.

Andere kenmerken

De bladeren laten weinig licht door zodat er bijna geen ondergroei aanwezig is; moeilijk verteerbaar bladafval (tenzij op kalkrijke bodem) dat aanleiding geeft tot ophoping van onverteerde ruwe humus en verzuring van de bodem; veel bladeren blijven tijdens de winter aan de boom hangen en vallen pas af als de nieuwe bladeren verschijnen; uitstekend brandhout.

Frangula alnus – Sporkehout of Vuilboom

Gemengde hagen, struweelheggen, houtkanten (-wallen), erfbosjes, bosranden. Verdraagt goed regelmatige snoei, maar kan ook worden afgezet. Bessen geliefd bij vogels, maar enigszins giftig voor mensen. Drachtplant voor bijen. Voedselplant voor rupsen van vlinders zoals vuilboomblauwtje en citroenvlinder.

Natuurlijke groeiplaats

Licht/schaduw. Sporkehout stelt weinig eisen aan de bodem, maar verkiest een vochthoudende, lichte, humusrijke en zure bodem. De soort groeit echter ook op arme stuifzanden (heide) en op natte zandgronden. Sporkehout verdraagt veel schaduw, maar de voorkeur gaat uit naar een matig rijke groeiplaats met voldoende licht of halfschaduw. De soort schuwt droogte en blootstelling aan sterke winden en komt onder meer voor in rivierbegeleidende struweelheggen, langs boswegen en aan bosranden, op heideterreinen en op kaalvlakten in het bos, als onderetage. Op rijkere (leem)bodems is de soort minder algemeen.

Habitus

Doornloze struik of kleine boom tot 7 meter; met opgaande takken, maar weinig vertakt.

Blad

Verspreid; omgekeerd eirond; gaafrandig; top afgerond, maar toegespitst; voet afgerond; onderzijde op de nerven behaard.

Bloeiwijze

Sporkehout is eenhuizig. Bloeit langdurig - van mei tot september – maar niet zo rijkelijk als Wegedoorn. Onopvallend bloempjes: groenachtig wit, gesteld in bundels in de bladoksels.

Vruchten

Eerst rode, later zwarte steenvrucht; mat glanzend; onaangename geur; de bessen zijn giftig voor mensen.

Gevoeligheid/tolerantie

Windgevoelig; winterhard.

Cultuurhistorie

Gebruik in gemengde hagen; gedroogde bast en takken werden vroeger gebruikt als laxeer- en purgeermiddel; de uitzonderlijk goede en fijne houtskool van Sporkehout werd gebruikt voor het maken van buskruit; vooral tijdens oorlogen werden bossen met veel Sporkehout dan ook kostbaar; het buigzame hout werd tot in de negentiende eeuw gebruikt voor lemen vakwerkwanden; geschildte takjes dienden als dwarshoutjes in bijenkorven.

Fraxinus excelsior – Gewone es

Gebruik in struweelheggen, houtkanten (-wallen), erfbosjes, bos, langs slootkanten of in bomenrijen. Een opgaande boom die ook als knotboom of hakhout beheerd kan worden. Recente aantasting door essentakziekte vormt bedreiging.

Natuurlijke groeiplaats

Halfschaduw (jeugd) – zeer lichtminnend. Voor een snelle en gezonde groei verkiest de es vruchtbare, diepe, lemige gronden met goede water- en luchthuishouding. Hij groeit bij voorkeur langs stromend water, langs rivieren en beken, in een diepe, open en kalkrijke bodem. In het algemeen groeit deze boomsoort slecht en kwijnt zelfs weg op slecht gedraineerde en met water verzadigde groeiplaatsen, evenals op zure zandgronden. Snelle jeugdgroei, daarna groeit de Es vrij langzaam; sterke concurrentiekracht.

Habitus

Boom tot 35 meter hoog; eivormige tot ronde kroon met sterk omhoog gerichte takken; doorgaande, lange stam, vaak met knobbels.

Blad

Tegenoverstaand; oneven geveerd; samengesteld; afzonderlijke blaadjes lancetvormig tot eirond, met toegespitste top en ongesteeld; voet wigvormig; fijn gezaagde bladrand; aan onderzijde lichte beharing langs middennerf.

Bloeiwijze

Voor of tijdens de bladontluiking: april. Bloemen zonder kelk en kroon; grote seksuele variatie (bomen met enkel mannelijke bloemen, bomen met enkel vrouwelijke bloemen of met beide); mannelijke paarsrood, vrouwelijke bleekgroen; in ijle pluimen op de twijgen van het vorige jaar.

Vruchten

Lang gevleugelde nootvrucht; blijft lang aan de boom in trossen; eerst groen, later bruingeel.

Gevoeligheid/tolerantie

Sinds 2010 is de essentakziekte, een schimmelinfectie, een bedreiging voor de essen in Nederland. Es is gevoelig voor vroege en late nachtvorst, waarbij de eindscheuten bevroren en vorkvorming kan optreden; eveneens voor luchtverontreiniging en kanker. Geliefd door het wild.

Cultuurhistorie

Essenhout is door zijn buigzaamheid zeer geschikt voor het vervaardigen van stelen voor bijlen, hamers en dergelijke; essen werden vaak geplant bij molens voor de fabricatie van tanden voor transmissieraden in watermolen; zeer geschikt voor hakhoutbeheer: het hakken bevordert het uitlopen van de zijknoppen. Hierbij ontstaan rechte lange stammen die als schopsteel, fruitstut of bonenstaak te gebruiken zijn; deze soort werd ook voor loofvoeding vaak in kaphagen en houtkanten aangeplant want het blad wordt graag gegeten door het vee; zeer geschikt als knotboom.

Andere kenmerken

Bladafval verteert gemakkelijk en is daardoor een goede bodemverbeteraar; uitstekend brandhout.

Ilex aquifolium – Hulst

Gebruik als struik of kleine boom in hagen (enkel of gemengd), struweelheggen, houtkanten (-wallen), erfbosjes, bosranden. Verdraagt goed regelmatige snoei. Kan ook als hakhout beheerd worden. Belangrijke drachtplant voor insecten zoals hommels, honingbijen en vlinders. Bessen zijn onweerstaanbaar voor merels, maar giftig voor mensen. Bessen en blad zijn giftig voor paarden.

Cultuurhistorie

Hulsthagen werden vroeger vaak als weerhagen tegen dieven en vijanden aangeplant; door het stekelige blad is een hulsthaag ook geschikt als veekeuring.

Andere kenmerken

Slecht afbrekend strooisel; onder hulst kan bijna niets groeien; populair als sierstruik, er zijn ook veel cultuurvariëteiten. Blad en bessen zijn giftig voor paarden.

Natuurlijke groeiplaats

Verdraagt veel schaduw. Hulst is de enige inheemse wintergroene loofboom in onze streken. Hij heeft geen problemen met droge, zure en arme bodems, houdt niet van te vochtige grond. Hulst groeit goed in bosranden, hagen en houtwallen.

Habitus

Struik of kleine boom, tot 10-12 meter hoog; de takken hangen door tot op de grond en vormen natuurlijke afleggers.

Blad

Wintergroen, glanzend, leerachtig, elliptisch tot eirond, 3 tot 7 cm; doornachtig getand.

Bloeiwijze

Kleine witte geurige bloemen in kluwens in de bladoksels, bloei in mei-juni; de Hulst is tweehuizig.

Vruchten

Bessen, met 4 of 5 stenen, meestal rood bij rijpheid. Bij inname giftig voor mensen.

Gevoeligheid/tolerantie

Houdt niet van te natte grond; verdraagt geen zout, zink en zware metalen; geliefd door het wild, vooral in de winter.

Ligustrum vulgare – Wilde liguster

Gebruik als struik in hagen (enkel of gemengd), struweelheggen, houtkanten (-wallen), erfbosjes, bosranden. Verdraagt goed regelmatige snoei. Goede drachtplant. Is rijk aan nectar, trekt veel insecten (kevers, hommels, honingbijen en solitaire wilde bijen). Voedselplant voor ligusterpijlstaart (nachtvlindersoort). De bessen zijn voedsel voor overwinterende lijsterachtigen.

Natuurlijke groeiplaats

Wilde liguster lichtminnende struikvormer, gedijt op zonnige tot licht beschaduwde plekken, matig voedselarm tot licht voedselrijk, kalkhoudende tot kalkrijke bodem, vochtig tot droog. Goede indicator voor kalk in de bodem. Heeft voorkeur voor warm microklimaat. Komt voor in lichte bossen, bosranden, struweelheggen, heggen, soms beekoevers, dijken en duinstruweelheggen (algemeen). Buiten duinen zeldzame soort.

Habitus

Struik tot 3 meter hoog.

Blad

Grijsgroen, enigszins leerachtig en kaal, tegenover elkaar staand, langwerpig met gawe rand, korte steel. Blijven 's winters vaak aan de takken zitten.

Takken

Sterk vertakt, jonge takken buigzaam en behaard.

Bloeiwijze

Bloemen staan in dichte trossen, aan het eind van de takken, kort trechtervormig, diep gespleten, vierdelig, 0,4 – 0,6 cm groot; roomwit en geurend. Bloeitijd juni-juli.

Vruchten

Bessen met twee kernen, 0,6 – 0,8 cm groot, rond, glanzend zwart, bitter, licht giftig.

Gevoeligheid/tolerantie

Verdraagt slecht zure bodem.

Andere kenmerken

Niet te verwarren met Japanse haagliguster (*Ligustrum ovalifolium*), die vaak als haag wordt aangeplant.

Lonicera periclymenum – Wilde kamperfoelie

Gebruik als houtige liaan voor pergola's en in struweelheggen, houtkanten (-wallen), bosranden. Kan geknipt worden of tegelijkertijd bij hakhoutbeheer van aanwezige struiken en bomen worden afgezet. Bijen gebruiken het stuifmeel, maar kunnen met hun tong niet bij de nectar. Hommels en (nacht)vlinders kunnen dat wel.

Natuurlijke groeiplaats

Wilde kamperfoelie is een algemene soort die op verschillende bodemsoorten voorkomt: droge tot vrij natte, matig voedselarme tot enigszins voedselrijke, zwak tot zure, meestal kalkarme grond die humushoudend is (zand, zandleem, veen). Bosranden, open bos, struweelheggen, houtwallen, heggen, waterkanten, duinen.

Habitus

Houtige liaan. Kruipt en klimt tot 10 - 15 meter hoog.

Blad

Blad bovenkant donkergroen, onderzijde blauwgroen; eivormig tot langwerpig, 4-10 cm lang, tegenover elkaar staand in tweetallen, korte steel; meestal kale rand, kort toegespitste kop.

Stengels

Stengels houtig, kruipend of rechtswindend klimmend.

Bloeiwijze

Bloemen in gesteelde hoofdjes, klierachtig behaard, in een soort scherm of trosje, heerlijk geurend, met name 's avonds. Kleur geelwit, soms rood(paars) aanlopend. Bloeitijd: juni-juli tot september-oktober.

Vruchten

Bessen (helder)rood, rond, in trosjes, zwak giftig.

Cultuurhistorie

Omdat bladeren aan weerszijden van de stengel in paren staan, beschouwd als symbool van twee geliefden. In klassieke oudheid o.a. toegepast bij nierkwalen, hoofdpijn en longinfecties.

Andere kenmerken

Kan zich rond stammen van jonge bomen en struiken draaien en deze op termijn afknellen, waardoor deze afsterven. Kamperfoelie daarom niet bij aanleg heggen en houtkanten planten maar later inboeten.

Lonicera xylosteum – Rode kamperfoelie

De rode kamperfoelie is in het wild een zeldzame soort. Het is vooral een sierplant die zich heeft verspreid en verwilderd is.

Natuurlijke groeiplaats

Het is in Nederland een zeldzame, inheemse soort die zich beperkt tot de matig vochtige, kalkhoudende bodems van Zuid-Limburg. Rode kamperfoelie die de voorkeur geeft aan lichtere bodems en van halfschaduwrijke plekken en is thuis in loofbossen, bosranden, heggen en struwelen.

Habitus

De rode kamperfoelie is geen liaan zoals de wilde kamperfoelie maar een kleine struik die een tot twee meter hoog kan worden.

Blad, bloeiwijze en vruchten

De bladeren zijn een paar cm lang, eirond-ovaal met een gawe rand. De bloeitijd is mei-juni. De bloemen zijn wit, geel-wit op een lange steel vergelijkbaar met de wilde kamperfoelie. De bloemen hebben een aangename geur en worden meestal bestoven door hommels en nachtvlinders. De vruchten zijn glanzende, lichtrode bessen. Ze bevatten een bitterstof en zijn enigszins giftig voor mensen (als je veel bessen eet).

Cultuurhistorie

Er is weinig over de geschiedenis bekend. Waarschijnlijk vanwege de sierwaarde is de soort vanaf de zeventiende eeuw in Nederland geplant. Het hout is erg hard en werd gebruikt om weverskammen en tanden van eggen van te maken.

Malus sylvestris – Wilde appel

Gebruik als kleine tot middelgrote boom, soms ook meerstammig. Een enkel exemplaar planten in struweel, houtkant (-wal), bosrand of erfbosje. Als opgaande boom beheren, liefst niet snoeien of knippen. Aantrekkelijke soort voor insecten (bijen, zweefvliegen en hommels). Waardplant van diverse vlindersoorten. Vruchten graag gegeten door dieren (das, ree, wild zwijn).

Natuurlijke groeiplaats

Lichtminnende soort, kan lichte tot halfschaduw verdragen, diepe schaduw slecht. De Wilde appel groeit op matig tot meer voedselrijke, enigszins vochthoudende lemige of zandige bodems. Zeer zeldzame soort. 'Wilde' appels langs paden en wegen zijn meestal zaailingen van weggegooide cultuurappels.

Habitus

Kleine tot middelgrote onregelmatige groeiende boom, tot 12 meter hoog. Soms ook struikachtig en/of meerstammig. Schors grijs tot grijsachtig bruin; kroon enigszins los, rond koepelvormig.

Takken

Takken onregelmatig, kronkelend vaak met (eind) doorns.

Blad

Blad eirond tot rondachtig ovaal, gezaagd, met klieren, ongeveer 4-5 cm lang. Onderzijde kaal tot licht behaard in het voorjaar.

Bloeiwijze

Wilde appel kan zeer rijk bloeien, bloesems verspreiden lekkere verfijnde geur. Bloeitijd vanaf half april-mei; bloem fijner dan van cultuurappel, (licht) roze in knop naar wit verbloeiend.

Vruchten

Kleine pitvruchten appelvormig, 2-4 cm in doorsnee, groen tot geelachtig van kleur, hard en wrange smaak.

Gevoeligheid/tolerantie

Verdraagt geen zure bodem, weinig windgevoelig, Droogtegevoeligheid is matig, kan slecht tegen (bodem)zout.

Cultuurhistorie

Appel was symbool van vruchtbaarheid en gewijd aan Aphrodite, de godin van de liefde. Appelhout is hard, kernhout bruinachtig rood, gebruikt voor o.a. snij- en beeldhouwwerk, fijn draaiwerk.

Andere kenmerken

Suiker- en pectinegehalte hoger dan bij cultuurappels.

Mespilus germanica – Wilde mispel

Gebruik als struik of kleine (knoestige) boom. Plant niet meer dan een enkel exemplaar in struweel, houtkant (-wal), bosrand of erfbosje. Je kunt de mispel in struweel of houtkant meeknippen, als hakhout beheren of als kleine opgaande boom/grote struik laten uitgroeien.

Natuurlijke groeiplaats

Wilde mispel verdraagt schaduw, maar blijft dan klein en enigszins warrig en komt nauwelijks tot bloei. Groeit op betrekkelijk arme tot enigszins kalkhoudende bodem die matig tot redelijk vochthoudend is. Trage groeier. Eigenlijk geen oorspronkelijk inheemse soort, maar archeofyt. Is door de Romeinen hier verspreid.

Habitus

Struik of kleine (knoestige) boom meestal tot 4-6 meter, onregelmatige kroon; takken van de Wilde mispel vaak gedoornd.

Blad

Blad donkergroen, gaafrandig, langwerpig omgekeerd eirond, zacht behaard (viltig) met korte steel.

Bloeiwijze

Mispel heeft mooie grote licht geurende witte tot roomwitte bloemen; kan op zonnige plekken rijk bloeien. Bloeitijd kortstondig in mei-juni.

Vruchten

Mispelvruchten enigszins afgeplat rond, ongeveer 3 cm doorsnee, goudbruin van kleur, aanvankelijk zeer hard, melig van smaak. Pas eetbaar wanneer ze overrijp zijn en na vorst meer zoetige smaak hebben.

Gevoeligheid/tolerantie

Weinig gevoelig voor wind. Niet geschikt voor zware en/of natte bodem, winterhard.

Cultuurhistorie

Het harde mispelhout werd o.a. gebruikt voor tandraderen en wandelstokken; mispelvruchten waren in vroeger tijden begeerde vruchten, veel aangeplant op erfgoederen, in kloostertuinen en bij boerderijen.

Andere kenmerken

Moeilijke kiemer, zaad ontkiemt vaak pas na twee tot drie jaar. Zeldzame soort.

Populus nigra – Zwarte populier

Veelal opgaande bomen langs de grote rivieren. Als landschappelijke beplanting. Kan ook als knotboom beheerd worden.

Natuurlijke groeiplaats

De zwarte populier is een vrij zeldzame soort geworden door het massaal aanplanten van cultivars en het verdwijnen van zijn natuurlijk milieu. Het is vooral te vinden in de rivierbegeleidende ooibossen en de binnenduinen. Hij is goed windbestendig. In Vlaanderen zijn ze vaak als knotbomen rond boerenerven geplant. De boom houdt van vochtige, voedselrijke klei- en zandbodems.

Habitus

Zwarte populier zijn veelal solitair staande, imposante die wel 35 meter hoog kan worden. Hij vormt zware takken en heeft een piramidale-ronde kroonvorm. Het is met de ratelpopulier een inheemse populierensoort.

Uiterlijke kenmerken

De zwarte populier lijkt erg op de veel voorkomende Canadapopulier. De bast is diepgrijs-zwart, diep gegroefde schors en veel knobbels en vergroeiingen. De bladeren zijn ruitvormig tot zwak eirond en hebben een gezaagde tot getande bladrand. De bladtop is toegespitst. De zwarte populier bloeit vroeg (maart-april) nog voordat er blad aan de boom zit. Uit kleverige knoppen komen dikke katjes die hangen aan bomen met enkel vrouwelijke (groene) of mannelijke (rode)katjes (tweehuizige soort). Na bestuiving groeien de vruchten uit tot kapsels waaruit later de pluizige zaden tevoorschijn komen. De wind zorgt niet alleen voor de bestuiving maar ook voor het verspreiden van de pluizen met het zaad. roomwitte bloemen; kan op zonnige plekken rijk bloeien. Bloeitijd kortstondig in mei-juni.

Cultuurhistorie

Dit hout is zeer fijn van structuur en tevens zacht en veerbaar. Vroeger werden door deze eigenschappen vooral karwielen van dit hout gemaakt. Ook werd het veel gebruikt voor houten vloeren, omdat het hout van nature minder brandbaar is dan andere houtsoorten.

Gebruik als boom geschikt voor struweelheggen, houtkanten (-wallen) en bosranden. Best te behe-
ren als opgaande boom. Drachtplant voor bijen. Het vruchtvlees wordt graag gegeten door spreu-
wen en lijsterachtigen, de pitten door groenlingen.

Natuurlijke groeiplaats

Lichtminnende boom, die alleen tijdens de eerste jaren enige schaduw verdraagt. De Zoete kers groeit op min of meer voedselrijke, vochtige tot droge bodems. Compacte kleigronden of zure, arme zandgronden verdraagt hij niet. Vooral als jonge boom een snelle groeier, met sterke concurrentiekracht.

Habitus

Boom, tot 20 meter hoog met een rechte stam; tamelijk weinig vertakkingen (in kransen), boomkroon vrij open, kruin heeft piramidale vorm.

Blad

Verspreid; lancetvormig tot ovaal, 6–15 cm lang; dun, rimpelig, aan de onderzijde blijvend behaard, gezaagde rand; bladsteel 3–5 cm lang, rood en gegroefd, met 1 of 2 klieren. Herfstkleur: geel tot oranje-rood (en donkerrood).

Bloeiwijze

Zoete kers kent een uitbundig rijke bloei met geurende witte bloesems die veel insecten aantrekken. Bloeitijd april-mei, net voor of gelijk met het blad; bloemschermen (2–3 bloemen) aan de voet zonder groene blaadjes; bloemen 1,5–3 cm in doorsnede.

Vruchten

Bolvormig, 1–1,5 cm lang, helderrood tot zwartachtig rood, veelal per twee.

Gevoeligheid/tolerantie

Verdraagt slecht hoge grondwaterstanden (behalve als ze van korte duur zijn en in het winterhalfjaar vallen); grote bomen lijden soms aan kernrot; verdraagt geen zout, zink, zware metalen.

Cultuurhistorie

Kersenhout is gemakkelijk te bewerken; het is zeer waardevol hout dat gebruikt wordt voor meubels, instrumenten en decoratieve toepassingen. Vroeger werden er ook Mariabeelden van gemaakt.

Andere kenmerken

Goed brandhout.

Gebruik als struik of kleine boom niet te verwarren met de beruchte Amerikaanse vogelkers. Geschikt voor gemengde hagen, struweelheggen, houtkanten (-wallen), erfbosjes, bosranden. Verdraagt goed regelmatige snoei, maar kan ook als opgaande, kleine boom of hakhout worden beheerd. Aantrekkelijke soort voor honingbijen wilde bijen en hommels. Vogels eten 's winters de bessen.

Natuurlijke groeiplaats

Lichtminnend/halfschaduw. De soort stelt weinig eisen aan de bodem, maar komt vooral voor op vochtige, voedselrijke gronden, ook op veenbodems. Verdraagt vrij veel schaduw, is een snelle groeier met een geringe concurrentiekracht. Gewone (of Europese) vogelkers verkiest open, diepe gronden en verdraagt meer schaduw dan de meeste Prunus-soorten.

Habitus

Meestal in struikvorm, soms als kleine boom; tot 15 meter; vaak meerstammig; smalle, dichte kroon met overhangende takken. Geeft een slechte sluiting laag bij de grond omdat hij meer een boomvormende struik dan echte struikvormer is.

Blad

Bovenzijde dofgroen, onderzijde grijsgroen; elliptisch tot breed omgekeerd eirond; kort toegespitst; bladrand fijn gezaagd; bijna kaal tot kaal behalve in de nerfoksels aan de onderzijde; nerven aan de bovenzijde ingezonken, aan de onderzijde opliggend; gegroefde bladsteel, vaak rood aangelopen, met twee opvallende groene klieren.

Bloeiwijze

Met de bladontluiking: april-mei. De bloei kan uitbundig rijk zijn. Witte bloemen in hangende trossen die een lichte amandelgeur hebben. Aantrekkelijk voor insecten.

Vruchten

Bolvormige steenvrucht; bij rijpheid glanzend purperzwart; grootte van een erwt; bitter.

Gevoeligheid/tolerantie

Gevoelig voor wind en strooizouten; zeer winterhard.

Andere kenmerken

Goed verteerbaar bladstrooisel.

Gebruik als dicht vertakte doornstruik, of kleine boom. Geschikt voor gemengde hagen, struweelheggen, houtkanten (-wallen), erfboesjes, bosranden. Verdraagt goed regelmatige snoei, maar kan ook worden afgezet. Vormt jonge scheuten op wortels en gaat daardoor indien niet beheerd 'aan de wandel'. Sleedoorn bloeit vroeg en uitbundig. Drachtplant voor bijen, vlinders en zweefvliegen. Goede neststruik voor vogels. Vogels voeren hun jongen met rupsen van de spinselmot, een nachtvlinder. Lijsterachtigen eten 's winters de sleedoornpruimen.

Natuurlijke groeiplaats

Lichtminnend/halfschaduw. Sleedoorn verkiest een losse, droge tot matig vochtige leembodem. De soort is kalkminnend. Sleedoorn vormt dichte struweelheggen, komt voor in bosranden en vaak als heg. Niet-autochtone sleedoorns bloeien weken vroeger dan planten van autochtone herkomst.

Habitus

Dichte, wijdvertakte, doornige struik tot 3 meter of kleine bomen tot 6 meter; afstaande of rechtopstaande takken. Gaat bij extensief beheer 'aan de wandel' omdat Sleedoorn op oppervlakkige wortels uitloopt.

Blad

Klein; elliptisch tot smal omgekeerd eirond; toegespitst; fijn gezaagd; onderzijde behaard op de middennerf; voet wigvormig; steel soms rood aangelopen.

Bloeiwijze

Vroege bloeier, vóór de bladontluiking: april. Sleedoorn kent een zeer uitbundige bloei: alleenstaande, licht geurende bloemen; op kortloten.

Vruchten

Bolvormige, bij rijpheid blauwzwart berijpte steenvrucht; grootte van een kers, 1-1,5 cm; wrange smaak die enigszins zachter wordt na vorst.

Gevoeligheid/tolerantie

Verdraagt goed droogte en is zeer windbestendig. Sleedoorn heeft in voorjaar vaak last van spinselmot. De rupsen van deze nachtvlinder vreten de struiken kaal en pakken deze in met hun zijdeachtige spinsels. Dit levert de plant geen schade op. Na het verpoppen van de rupsen vormt de struik weer nieuw blad.

Cultuurhistorie

Sleedoorn werd vroeger veel aangeplant in hagen en houtkanten met een veekerende functie; van de bessen kan jenever, gelei of siroop gemaakt worden. De doornen werden voor 'worstenpinnen' gebruikt.

Andere kenmerken

Twijgen met scherpe, lange doornen; vormt ondoordringbare heggen; tijdens de bloei een zeer mooie struik; geschikt om gronden vast te leggen en erosie tegen te gaan. Door de samenhang met bloembezoekende insecten is aanplant van autochtone Sleedoorn sterk aan te bevelen.

Quercus petraea – Wintereik

Een boom die thuishoort in struweelheggen, houtkanten (-wallen), bos of bomenrijen. Te beheren als opgaande boom. De Wintereik kan ook als knotboom of hakhout beheerd worden. Wintereik is van grote ecologische waarde. Voor veel insecten, vogels en zoogdieren direct of indirect voedselbron. Biedt goede nestgelegenheid en leefomgeving voor tal van dieren.

Natuurlijke groeiplaats

Halfschaduw/halflicht. De wintereik groeit op basische of zure, soms droge en stenige bodems. Hij verdraagt iets meer schaduw dan de Zomereik. Natuurlijk verspreidingsgebied in Nederland: Veluwe, Utrechtse Heuvelrug, Achterhoek en delen van Drenthe.

Habitus

Boom tot 35 meter hoog met smalle, dichte kroon; takken groeien op verschillende hoogten uit lange stam (Zomereik heeft kortere, vaak meer grillige stam en bredere kroon).

Blad

Enkelvoudig, gelobd, glanzend groen, tot 12 cm; afwisselend in 2 rijen op twijg; bladsteel langer dan 1 cm; jonge bladen hebben aan de onderzijde sterharen (vooral op de hoofdnerf), later verdwijnen die grotendeels; dorre bladeren blijven nog lang aan de boom hangen; bladeren zijn iets groter, harder en leerachtiger dan die van de Zomereik.

Bloeiwijze

Bloei in mei, pas op 30 tot 40 jarige leeftijd; mannelijke katjes; vrouwelijke bloemen alleen of in kleine, vrijwel ongesteelde kluwens in de bladoksels.

Vruchten

In groepjes bijeen, zittend (of zeer kort gesteeld).

Gevoeligheid/tolerantie

Verdraagt geen zout, zink, zware metalen; minder goed bestand tegen overstromingen dan Zomereik. Rupsen van de eikenprocessievlinder voeden zich met eikenblad. Brandharen van de rups zorgen voor overlast.

Cultuurhistorie

Alles van de eik is te gebruiken; de boom is leverancier van timmerhout, brandhout, eikels als veevoer en gemalen schors als leerlooistof; eikels bevatten een grote hoeveelheid zetmeel en kunnen daarom als voedselbron dienen; het giftige tannine kan eruit verwijderd worden door ze te roosteren; zo werd er vroeger in tijden van armoede eikelkoffie gemaakt; werd vaak als hakhout beheerd.

Andere kenmerken

Kan kruisen met Zomereik; hout is vergelijkbaar met dat van Zomereik; zijn uitstekende bosbouwkundige eigenschappen maken van hem een populaire boom bij bosaanleg; heel wat Europees eikenhout van de beste kwaliteit is afkomstig van Wintereik; uitstekend brandhout; moeilijk verteerbaar strooisel. Groene eikels en groen blad bevatten gifstoffen die voor problemen zorgen als paarden deze in grote hoeveelheden (bijv. bij gebrek aan voer) eten. Dit geldt ook voor de zomereik.

Quercus robur – Zomereik

Een boom die in een groot aantal landschapselectementen geschikt is cq thuis hoort. Als opgaande boom of knotboom te beheren in struweelheggen, houtkanten (-wallen), erfbosjes, bos en bomenrijen. De Zomereik kan ook als knotboom of hakhout beheerd worden in bijvoorbeeld gemengde hagen, struweelheggen, houtkanten (-wallen) en erfbosjes. Zomereik is van grote ecologische waarde. Voor veel insecten, vogels en zoogdieren direct of indirect voedselbron en biedt goede nestgelegenheid en leefomgeving.

Natuurlijke groeiplaats

Lichtminnend. Zomereik groeit op diverse groeiplaatsen, zowel op lichte als op zware gronden mits de doorwortelbaarheid voldoende is. De voorkeur gaat uit naar vochtige leemhoudende en voedselrijke bodems. De soort is gevoelig voor stagnerend en hoog grondwater. Droogte wordt goed verdragen. Zomereik is vrij gevoelig voor bodemverdichting en verlaging van de grondwatertafel. De lichtteisen zijn afhankelijk van de groeiplaats: op zandige en droge gronden vraagt de eik veel licht, op kleiige en vochtige groeiplaatsen van vlaktes en valleien verdraagt hij meer schaduw. In veel bossen is hij de belangrijkste loofboom en van nature dominant.

Habitus

Tot 30-35 meter hoge boom; brede en open kroon; stam loopt uit op enkele zware, vaak gedraaide, takken.

Blad

Verspreid; leerachtig; omgekeerd eirond; met gaaf-randige, afgeronde, lobben, maar tot minder dan halverwege ingesneden; bladvoet geoord; bladsteel zeer kort, soms afwezig; voornamelijk op het einde van de twijgen; kaal of vrijwel kaal.

Bloeiwijze

Bij het uitkomen van de bladeren: mei. Mannelijke bloeiwijze: hangende katjes; bruingeel; tussen de knopschubben. Vrouwelijke bloeiwijze: bolvormig en gesteeld; bruin; in oksels van bovenste bladeren.

Vruchten

Langgesteelde eikels; eivormig-ovaal en overlangs gestreept; vaak per twee; zitten voor $\frac{1}{4}$ in een halfmond napje dat bedekt is met dakpansgewijs geplaatste schubben; bij rijpheid bruin; zomereik draagt vruchten vanaf gemiddeld 40 jaar; goede zaadjaren (beurtjaren) om de 6 tot 10 jaar.

Gevoeligheid/tolerantie

Goed bestand tegen wind; gevoelig voor strooizouten en vorst; zeer gevoelig voor late nachtvorsten; gemakkelijk aangetast door meeldauw en door de rupsen van de eikenbladroller. Rupsen van de eikenprocessievlinder voeden zich graag met blad van de Zomereik. Brandharen van de rups zorgen voor overlast.

Cultuurhistorie

Vroeger werden veel hakhoutpercelen aangelegd voor de looistofproductie, als basisproduct voor de leerlooierij; op het boerenbedrijf was de Zomereik ook een belangrijke varkensvoerproducent; ook het loof werd gebruikt als veevoeder; van de eikels kan na roosteren eikelkoffie gemaakt worden; zeer geschikt als knotboom; de takken op de knot en op hakhoutstoven werden gebruikt om mutsaarden te maken om de broodovens te stoken.

Andere kenmerken

Uitstekend brandhout. Bladstrooisel is moeilijk verteerbaar. Eiken kunnen zeer oudworden. Groene eikels en groen blad zijn giftig voor paarden als ze er veel van eten (bijv. als er onvoldoende voer is).

Gebruik als struik of klein boompje die rijk maar weinig opvallend bloeit en kleine, glimmende zwarte bessen draagt. Geschikt voor gemengde hagen, struweelheggen, houtkanten (-wallen), erf-bosjes en bosranden. Verdraagt goed regelmatige snoei, maar kan ook worden afgezet. Zeer belangrijke drachtplant voor bijen. Voedselplant voor rupsen van vlinders zoals vuilboomblauwtje en citroenvlinder.

Natuurlijke groeiplaats

Kan schaduw redelijk verdragen. Wegedoorn is een laagblijvende tot middelhoge struikvormer; groeit op rijke bodems die kalk of leem bevatten. Zeldzame soort, lokaal (langs Maas, IJssel en Dinkel, Achterhoek en de duinen) meer algemeen.

Habitus

Struik, soms kleine boom, 2-5 meter hoog. Takken die kruisgewijs in paren groeien, dun en recht, bast strobruin.

Blad

Bladeren tegenover elkaar staand, 4-6 cm lang, lang gesteeld, fijn gezaagd en langwerpig tot cirkelrond. Bladhelften soms ongelijk.

Bloeiwijze

Struiken meestal tweehuizig. Rijkbloeiend. Bloemen geelgroen van kleur, zoetige geur, viertallig, staan in trosjes in de bladoksels.

Vruchten

Besachtige (steen)vruchten rond met 1 of 2 pitten, aanvankelijk gifgroen, rijp glimmend zwart. Bloeitijd mei-juni. Bessen giftig voor de mens.

Gevoeligheid/tolerantie

Is bestand tegen tijdelijk hoge waterstand. Droogtegevoeligheid tamelijk groot, winterhard.

Cultuurhistorie

Bessen gebruikt in natuurgeneeskunde als laxer-middel en vochtafdrijvend middel. Bessen ook als verfstof toegepast. Kernhout glanzend bruinrood, gebruikt voor draaiwerk.

Andere kenmerken

Weinig uiterlijke bijzonderheden en toch opvallend aanwezig.

Ribes nigrum – Zwarte bes

Gebruik als struik in houtkanten (-wallen), erf-bosjes, bosranden. Kan ook als hakhout worden afgezet. Goede drachtplant (stuifmeel en nectar) voor hommels, honingbijen, solitaire wilde bijen en nachtvlinders.

Natuurlijke groeiplaats

Zwarte bes een van de drie inheemse bessensoorten. Zeldzame soort die groeit op zonnige tot (enigszins) beschaduwde plaatsen; bodem nat tot vochtig, matig voedselrijk tot voedselrijk, matig stikstofrijk. Komt voor in moerasbossen (karakteristieke soort voor elzenbroekbossen), rivier- en beekdalen, beekoevers, laagveen en binnenduinen, soms houtwallen. Ook wel in de pruiken van geknotte wilgen of populieren.

Habitus

Meestal lage ongedoornde struik van 0,6 - 2 meter.

Blad

Groen, onderzijde kleine bruinachtige tot gele klier-tjes, drie- tot vijflobbig, sterk geurend bij wrijven ("cassis"geur). Spitse schudblaadjes.

Takken

Weinig vertakt, stakerig uiterlijk, niet gedoornd, evenals blad geurend.

Bloeiwijze

Lange hangende trossen met roodachtig of bruin-achtig groene bloemen die klokvormig zijn. Kelk behaard, teruggebogen met gele klieren. Bloeitijd april-mei.

Vruchten

Bessen 1-1,5 cm groot, rond, glanzend zwart, zoet, eetbaar.

Gevoeligheid/tolerantie

Verdraagt droogte matig.

Cultuurhistorie

Al lang gekweekt voor de bessen, rijk aan vitamine C. Van de bessen wordt sap (cassis), geleij, jam gemaakt, als medicijn o.a. tegen verkoudheid, keelpijn, vermoeidheid.

Andere kenmerken

Gekweekte cultuurrassen met grotere bessen. Voor teelt minder natte grond nodig. Op allerlei plaatsen ook verwilderd.

[< Terug naar pagina 7, tabel overzicht soorten](#)

Gebruik als struik in houtkanten (-wallen), erf-bosjes, bosranden. Kan ook als hakhout worden afgezet. Goede drachtplant (stuifmeel en nectar) voor hommels, honingbijen, solitaire wilde bijen en nachtvlinders.

Natuurlijke groeiplaats

Bosaalbes, een van de drie inheemse bessensoorten, ook Aalbes of Rode bes genoemd. Zeldzame soort. Groeit op zonnige plaatsen tot in halfschaduw; bodem vochtig tot nat, matig voedselrijk tot voedselrijk, matig zuur tot licht basisch. Te vinden in vochtige bossen, rivier- en beekdalen, beekoevers. Ook te vinden in de pruiken van geknotte wilgen of populieren.

Habitus

Meestal lage, ongedoornde struik van 0,7 – 1,5 meter.

Blad

Groen, meestal klein, enkelvoudig, handvormig ingesneden, verspreid aan de stengel; onderzijde kaal tot licht behaard.

Takken

Takken ongedoornd; takken (en blad) in tegenstelling tot zwarte bes niet geurend, grijsachtig.

Bloeiwijze

Bloemen onopvallend; kleine trossen geelgroene bloempjes.. Littekens van kelkbladen bovenop de bes hebben een typisch vijfhoekige vorm. Bloeitijd april-mei.

Vruchten

Bessen 0,5 - 0,6 cm groot, rond, helder rood glanzend, zurig, eetbaar.

Gevoeligheid/tolerantie

Verdraagt arme grond en droogte matig.

Cultuurhistorie

Al lang gekweekt voor de bessen, rijk aan vitamine C. Vers gegeten of verwerkt tot sap, gelei, jam; als medicijn o.a. bij koorts (verfrissend, verkoelend en zuiverend).

Andere kenmerken

Gekweekte cultuurrassen met grotere bessen. Op allerlei plaatsen ook verwilderd. Vormt worteluitlopers.

Ribes uva-crispa – Kruisbes

Gebruik als struik in struweelheggen, houtkanten (-wallen), erfbosjes, bosranden. Kan ook als hakhout worden afgezet. Goede drachtplant (stuifmeel en nectar) voor hommels, honingbijen en solitaire wilde bijen.

Natuurlijke groeiplaats

Kruisbes, een van de drie inheemse bessensoorten, zeldzame soort. Groeit op zonnige plaatsen tot lichte schaduw en in halfschaduw; bodem van vrij droog tot vochtig tot vrij nat, matig voedselrijk, kalkhoudende bodem tot zwak zuur. Te vinden in lichte loof bossen, bosranden, heggen, struweelheggen en houtwallen, beekoevers en (binnen)duinen. Ook wel in de pruiken van geknotte wilgen of populieren.

Habitus

Lage stekelige struik van 0,5 – 1,00 meter.

Blad

Groen, meestal klein, rond, diep ingesneden, (zacht) behaard.

Takken

Takken gestekeld, sterk vertakt.

Bloeiwijze

Bloemen vrij onopvallend, hangend in groepjes van 1-3. Bloemkleur van geelgroen tot paarsachtig of rozeachtig groen, vaak paarsachtige rand. Bloeitijd april-mei.

Vruchten

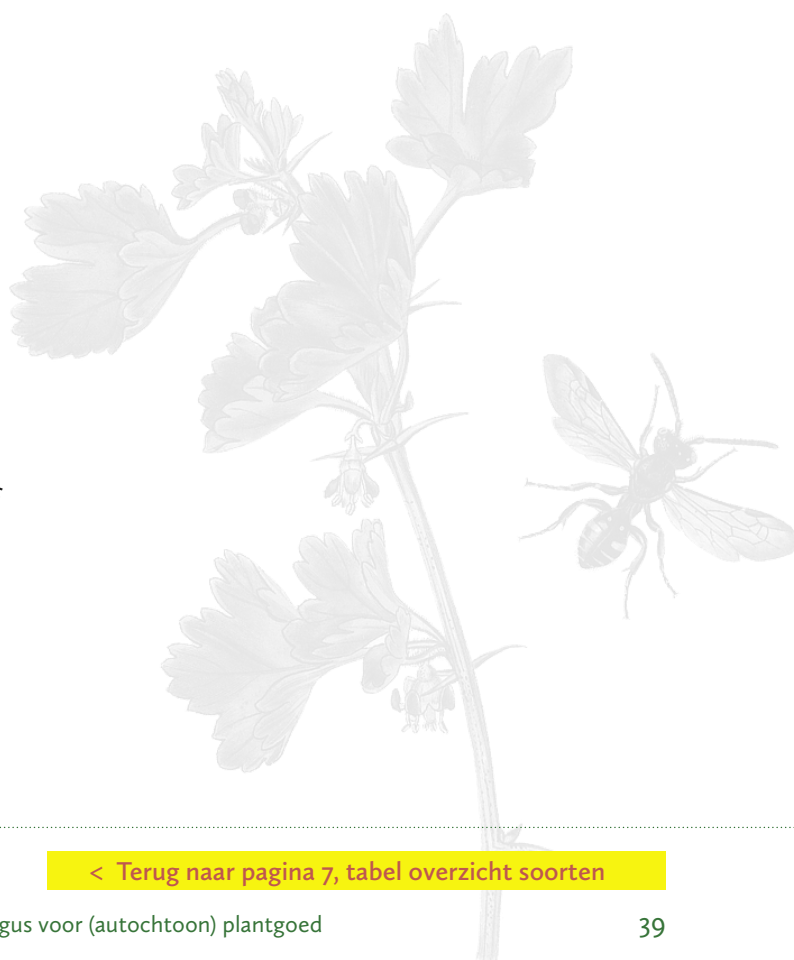
Vruchten 1 - 2 cm groot, eivormig, groenachtig geel tot paarsrood, gestreept, zurig tot zoetig, eetbaar. Bessen rijp vanaf juni.

Cultuurhistorie

Al lang gekweekt voor de bessen, bevat vitamine A, C en E. Vers gegeten of verwerkt tot geleij, jam.

Andere kenmerken

Gekweekte cultuurrassen met grotere bessen. Op allerlei plaatsen ook verwilderd.

Rosa arvensis – Bosroos

Gebruik in gemengde hagen, struweelheggen, houtkanten (-wallen), erfbosjes, bosranden. Kan met haag of struweel worden geknipt of in hak-houtbeheer met andere bomen en struiken worden afgezaagd. Goede drachtplant (stuifmeel en nectar voor insecten). Bottels door vogels en (zoog)dieren.

Natuurlijke groeiplaats

Bosroos is de enige rankende inheemse rozensoort. Kan schaduw verdragen, maar komt dan niet of nauwelijks tot bloei. Bosroos heeft lange rankende of klimmende takken, lijkt daarin op braam. Zeldzame soort op kalkhoudende leem-, zandleem-, lösbodems, krijtgebied Zuid-Limburg.

Habitus

Plant met meterslange rankende en klimmende takken/twijgen, groen tot paars-blauwachtig groen van kleur die berijpt lijken. Kleine naaldvormige stekels.

Blad

Blauwgroen, meestal 7 deelblaadjes, deelblaadjes langwerpige-eirond, enkel gezaagd.

Bloeiwijze

Kan onder zonnige omstandigheden uitbundig bloeien. Kleine bloemen helderwit, goudgele meeldraden, enkelbloemig., 1-3 cm lang. Bloeitijd juni-juli.

Vruchten

Kleine (vuur)rode bottels met harde nootjes met vergroeide bundel van kale stijlen, bol- tot eivormig, lang gesteeld.

Gevoeligheid/tolerantie

Verdraagt geen zure en/of arme bodem.

Cultuurhistorie

Evenals de bottels van andere rozensoorten, werden ook botteltjes van Bosroos verwerkt tot compote of jam.

Andere kenmerken

Twijgen die op de grond liggen, kunnen weer gemakkelijk wortelen.

Rosa canina – Hondсроos

Gebruik in struweelheggen, houtkanten (-wallen), erfbosjes, bosranden. Kan met struweel worden geknipt of in hakhoutbeheer met andere bomen en struiken worden afgezaagd. Belangrijke plant voor veel insecten: hommels, honingbijen en wilde bijen. Vogels als kramsvogel en koperwiek eten 's winters de bottels.

Natuurlijke groeiplaats

Lichtminnend/halfschaduw. In heggen, struweelheggen en bosranden, langs wegen en in ruige graslanden. Stelt weinig eisen aan de bodem; groeit op alle bodemtypes, behalve op uitgesproken voedselarme, zure zand- en veengrond.

Habitus

Tot 3 meter hoge struik maar kan hoger worden door in struiken en bomen te klimmen.

Blad

Oneven geveerd; elliptisch; bladrand enkel of dubbel gezaagd; aan de onderzijde op de nerven soms met klieren; deelblaadjes elliptisch en zeer kort gesteeld; fijn zijdeachtig behaard of kaal.

Bloeiwijze

Bloei in juni die zeer uitbundig kan zijn. Wit tot bleekroze; subtiel geurend; kort gesteeld; 1–3 bijeen in de bovenste bladoksels; kelkbladen na de bloei teruggeslagen en afvallend voordat de vrucht rijp is.

Vruchten

Koraalrode bottels met harde nootjes; kaal; eetbaar.

Twijgen

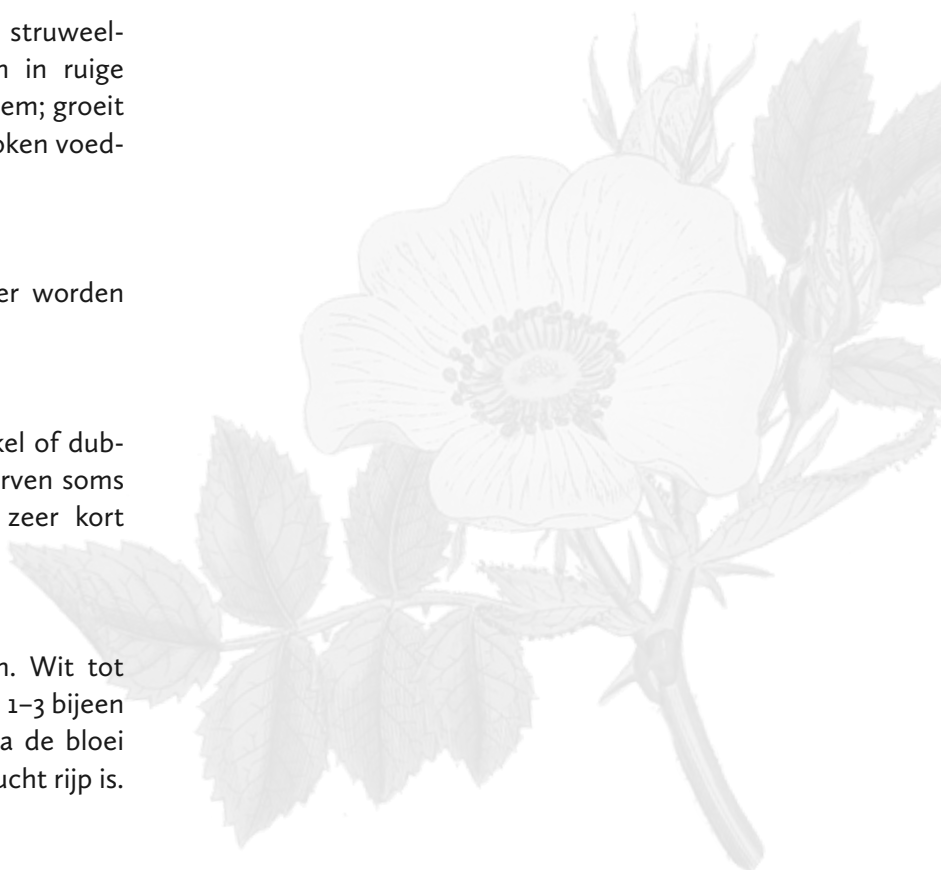
Met haakvormig teruggekromde stekels; alle stekels van min of meer dezelfde grootte.

Cultuurhistorie

Hondсроzen en andere wilde rozen werden vaak als onderstam voor de opkweek van andere rozen gebruikt.

Andere kenmerken

Klimt ook in andere struiken; vaak gebruikt voor aanplantingen in struweelheggen. Bottels bevatten veel vitamine C.

Rosa corymbifera – Heggenroos

Gebruik on struweelheggen, houtkanten (-wallen), erfbosjes, bosranden. Kan met struweel worden geknipt of in hakhoutbeheer met andere bomen en struiken worden afgezaagd. Belangrijke plant voor onder andere hommels, honingbijen en wilde bijen. Vogels als kramsvogel en koperwiek eten 's winters de bottels.

Cultuurhistorie

Evenals de bottels van andere rozensoorten, werden ook die van Heggenroos verwerkt tot compote of jam.

Andere kenmerken

Bottels bevatten veel vitamine C.

Natuurlijke groeiplaats

Heggenroos behoort tot de Hondсроzenfamilie. Komt voor in heggen, houtwallen, struweelheggen en bosranden. Zelfde verspreidingsgebied als Hondсроos op allerlei bodemtypes, uitgezonderd voedselarme zure zand- en veengrond.

Habitus

Struikvormer tot 3 meter hoog.

Twijgen

Takken boogvormig tot rechtop, stekels breed haakvormig gekromd.

Blad

Blad enkel gezaagd, behaard onderzijde, vooral op de bladnerven, niet beklierd.

Bloeiwijze

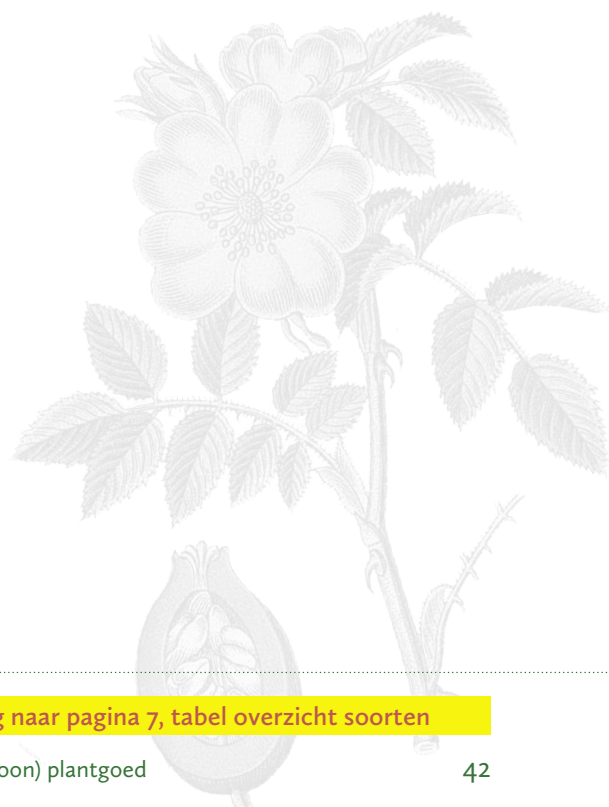
Heeft een rijke bloei, bloemen variërend van wit tot roze, enkelbloemig, lichtgeurend. Bloeitijd juni-juli.

Vruchten

Bottels bolrond tot eivormig, zonder klieren met harde nootjes.

Gevoeligheid/tolerantie

Verdraagt geen zure en voedselarme bodem.

[< Terug naar pagina 7, tabel overzicht soorten](#)

Rosa rubiginosa – Egellantier

Gebruik in struweelheggen, houtkanten (-wallen), erfbosjes, bosranden. Kan met struweel worden geknipt of in hakhoutbeheer met andere bomen en struiken worden afgezaagd. Belangrijke plant voor veel insecten waaronder hommels, honingbijen en wilde bijen. Vogels als kramsvogel en koperwiek eten 's winters de bottels.

Natuurlijke groeiplaats

Egellantier behoort tot de Egellantierenfamilie. Komt voor in heggen, houtwallen, (duin)struweelheggen en bosranden. Drogere matig voedselarm tot matig voedselrijke bodems die kalkrijk zijn (zand, leem, löss, klei).

Habitus

Struikvormer, variabel in vorm, vaak niet hoger dan 2 meter.

Twijgen

Takken rechtopstaand, soms hangend, vaak dubbel gestekeld: brede haakvormig gekromde stekels en fijnere naaldvormige stekels.

Blad

Blad met afgeronde bladvoet, bovenkant kaal tot lichtbehaard, onderkant behaard, vooral op de bladnerven, dicht bezet met klieren. Bladranden meervoudig gezaagd, voorzien van klieren.

Bloeiwijze

Rijke bloei, bloemen variërend van licht tot donker roze met wit hart, enkelbloemig, geurend naar zoetzure appeltjes, evenals het blad. Bloeitijd juni-augustus.

Vruchten

Bottels (vuur)rood bolvormig tot eivormig met harde nootjes; bottels en bottelsteen meestal met gesteelde klieren. Bovenop bottel kroontje van kelkbladen vaak schuin- tot rechtopstaand.

Gevoeligheid/tolerantie

Verdraagt geen natte, zure en voedselarme bodem.

Cultuurhistorie

Van de bloem en het blad werd vroeger al geurwater gemaakt. Het gedroogde blad voor thee. De bottels kunnen, evenals die van andere rozensoorten, worden verwerkt tot compote of jam.

Gebruik als boom in hagen en struweelheggen, houtkanten (-wallen), erfbosjes, slootranden. Opgaande boom, meestal echter beheerd als knotboom. De wilgenkatjes verspreiden een zoete honinggeur en lokt bijen, zweefvliegen en vlinders. Schuilplaats voor vleermuizen en nestboom voor (roof)vogels.

Natuurlijke groeiplaats

Lichtminnend (jeugd) – zeer lichtminnend. Schietwilg is een klimaatvage, lichtbehoevende boomsoort, die van nature langs vochtige oevers, ontwaterde beekdalen en in meanderende rivierdalen voorkomt. De soort groeit bij voorkeur op niet zure, vochtige en humusrijke lemige zand-, leem- en kleigronden. Incidentele overstromingen vormen geen bezwaar, maar de soort is slecht bestand tegen stagnerende, hoge grondwaterstanden. Komt vaak voor als knotboom.

Habitus

Tot 25 meter hoge boom; grote kroon met opgerichte of enigszins overhangende takken.

Blad

Verspreid; lancetvormig, niet breder dan anderhalve centimeter; lang toegespitst; fijngezaagd; beide zijden zijdeachtig behaard, voet wigvormig; bladsteel lang en aan beide zijden duidelijk grijs behaard, met enkele klieren bovenaan.

Bloeiwijze

Met de bladontluiking: april–mei. Aan bebladerde kortloten; slank. Mannelijke bloeiwijze: dichte, cilindrische, gele katjes. Vrouwelijke bloeiwijze: groene katjes.

Vruchten

Doosvrucht met zeer kleine zaadjes met witte haar-kuif.

Gevoeligheid/tolerantie

Gevoelig voor watermerkziekte. Aangetaste wilgen hebben verwelkte, verdroogde en bruinverkleurde bladeren. Het hout verkleurt bruin tot oranje bij contact met de lucht. Bij herhaalde aantasting kan uiteindelijk boomsterfte optreden. Door de brede beworteling is de Schietwilg weinig gevoelig voor windworp en geschikt voor de stabilisatie van oevers; water dat bovenop knotwilgen blijft staan, kan leiden tot inrotten en hol worden van de stam.

Cultuurhistorie

Voor al in de vochtige delen van rivieroeverwallen heeft de wilg een belangrijk aandeel in het zacht-houtoebos ingenomen. De schietwilg had hierin waarschijnlijk een belangrijk aandeel. Wilgen worden vooral voor vlechtwerk benut voor manden, wanden van vlechtwerkhuisen, oeververstevingen, stoelen en wiegen. Wilgen om te vlechten werden niet in het wild geoogst, maar gekweekt. Aangeplant wilgenhakhout worden ook grienden genoemd. Het hout van de schietwilg was tot in de laat negentiende eeuw klompenhout bij uitstek. Het werd ook gebruikt voor de minder belaste delen van landbouwwerktuigen of molens.

Salix aurita – Geoorde wilg

Gebruik als struik in struweelheggen, erfbosjes, langs slootranden en poelen. Hakhoutbeheer. De wilgenkatjes verspreiden een zoete honinggeur en lokt bijen, zweefvliegen en vlinders.

Natuurlijke groeiplaats

Licht/halfschaduw. Geoorde wilg verkiest vochtige of periodiek vochtige, arme en zure gronden, maar kan ook op vrij droge groeiplaatsen aangeplant worden. Deze soort wordt langs oevers en sloten, in natte graslanden, laagveenmoerassen, in struweelheggen en op taluds aangetroffen.

Habitus

Struik tot 2,5 meter hoog; met rechtopstaande takken.

Blad

Omgekeerd eivormig; top kort toegespitst en vaak iets gedraaid; bladrand golvend gezaagd tot getand; kenmerkende grote oor- of niervormige steunblaadjes; bladvoet enigszins wigvormig; bovenzijde rimelig, onderzijde grijswoelig behaard.

Bloeiwijze

Voor de bladontluiking: april-mei. Grijs - grijs-groene katjes met enkele kleine blaadjes. Aan de voet, zittend of zeer kort gesteeld.

Cultuurhistorie

Wilgen zijn vooral voor vlechtwerk benut voor manden, wanden van vlechtwerkhuisen, oeververstevingen, stoelen en wiegen; wilgen om te vlechten werden niet in het wild geoogst, maar gekweekt; vochtige terreinen met aangeplant wilgenhakhout worden ook grienden genoemd.

[< Terug naar pagina 7, tabel overzicht soorten](#)

Gebruik als struik in struweelheggen, erfbosjes, langs slootranden en poelen. Hakhoutbeheer. Als eerste stuifmeelproducent in het voorjaar is de Boswilg belangrijk voor insecten zoals bijen, hommels en vlinders.

Natuurlijke groeiplaats

Licht/halfschaduw. Boswilg verkiest vrij droge tot matig vochtige groeiplaatsen op lichte en doorlatende zandleem- en leembodems. Hij vraagt een relatief hoge voedselrijkdom. Het is een echte pioniersoort die bruikbaar is om hellingen (taluds) vast te leggen. De boswilg groeit onder meer op kapvlakten, aan bosranden en in ruigten, aan slootkanten en op vochtige heidepercelen.

Habitus

Hoge struik of kleine boom; tot 10 meter hoog; vrij smalle kroon.

Blad

Verspreid; breed elliptisch; gegolfde, gave tot zeer zwak getande bladrand; top spits en vaak scheef afgebogen; bovenzijde enigszins glanzend met iets ingezonken nerven die het blad een rimpelig uiterlijk geven; onderzijde grijsviltig behaard met uitgesproken nervatuur; voet afgerond; donzige rood aangelopen bladsteel; steunbladen halfhartvormig.

Bloeiwijze

Voor de bladontluiking: maart – april. Zittend tot zeer kort gesteeld; eivormig; behaard; aan de voet kleine blaadjes die kunnen afvallen. Mannelijke bloeiwijze: gele katjes, goed geurend. Vrouwelijke bloeiwijze: grijsgroene katjes.

Vruchten

Doosvrucht met zeer kleine zaadjes met witte haar-kuif.

Cultuurhistorie

Wilgen zijn vooral voor vlechtwerk benut voor manden, wanden van vlechtwerkhuisen, oeververstevingen, stoelen en wiegen; wilgen om te vlechten werden niet in het wild geoogst, maar gekweekt; vochtige terreinen met aangeplant wilgenhakhout worden ook grienden genoemd; het hout van de boswilg werd speciaal benut voor stelen en allerlei werktuigen (hamer, pikhouweel), voor wandel- en drijfstocken, en voor bezemstelen; het werd hier niet speciaal voor aangeplant; de voorraad in het wild was vermoedelijk meer dan voldoende.

Andere kenmerken

Katjes in het voorjaar met grote sierwaarde.

Salix cinerea – Grauwe wilg

Gebruik als struik/kleine boom in struweelheggen, erfbosjes, langs slootranden en poelen. Hakhoutbeheer. Drachtplant voor hommels, honingbijen, wilde bijen en vlinders.

Natuurlijke groeiplaats

Grauwe wilg verkiest natte tot periodiek vochtige, zure en arme grond. Hij komt onder meer voor aan slootkanten, moerassen, elzenbroekbossen, laagvenen en open, vochtige terreinen. Grauwe wilg kan aangeplant worden als oeverbeplanting en op zeer vochtige plaatsen.

Habitus

Sterk groeiende, brede struik of kleine boom; tot 10 meter hoog; ronde kroon.

Blad

Langwerpig of omgekeerd eirond; bladrand golvend gezaagd tot getand; top toegespitst; bovenzijde aanvankelijk grijsviltig, later vrijwel kaal; onderzijde blijvend grijsviltig; korte steel, soms rood aangelopen; halfhartvormige steunblaadjes die soms afvallen.

Bloeiwijze

Voor de bladontluiking: maart-april. Opperichte, vrij grote katjes; elliptisch; zittend; lang behaard; met kleine afvallende blaadjes aan de basis.

Vruchten

Doosvrucht met behaard zaad.

Cultuurhistorie

Wilgen zijn vooral voor vlechtwerk benut voor manden, wanden van vlechtwerkhuisen, oeververstevingen, stoelen en wiegen; wilgen om te vlechten werden niet in het wild geoogst, maar gekweekt; vochtige terreinen met aangeplant wilgenhakhout worden ook grienden genoemd.

Salix fragilis – Kraakwilg

Gebruik als struik of boom in struweelheggen, erfbosjes, langs slootranden en poelen. Hak-houtbeheer maar kan ook als opgaande boom of knotboom beheerd worden. Kraakwilg is onder andere waardplant voor nachtvinders, wilde bijen, honingbijen.

Natuurlijke groeiplaats

Lichtminnend. Kraakwilg is een klimaatvage boomsoort, die van nature langs vochtige oevers, ontwaterde beekdalen en in meanderende rivierdalen voorkomt. De soort groeit op bijna alle gronden, maar bij voorkeur op niet zure, vochtige en humusrijke lemige zand-, leem- en kleigronden. Incidentele overstromingen vormen geen bezwaar, maar de soort is slecht bestand tegen stagnerende, hoge grondwaterstanden.

Habitus

Struik of boom, zelden meer dan 20 meter hoog met open, brede kroon; vaak meerstammig en met kromme stam; takken bijna horizontaal staand of overhangend.

Blad

Lancetvormig; top lang toegespitst; rand fijn gezaagd tot ruw getand; bovenzijde glanzend en kaal tot vrijwel kaal, onderzijde blauwgroen berijpt; steunbladen half-hartvormig; voet wigvormig; aan de top van de bladsteel één paar klieren.

Bloeiwijze

Met de bladontluiking: april–mei. Lang gesteelde katjes; mannelijke bloemen geel, vrouwelijke aanvankelijk groen.

Vruchten

Vruchtkatjes met pluizig zaad.

Gevoeligheid/tolerantie

Weinig gevoelig voor windworp door het brede wortelstelsel; minder gevoelig voor watermerksiekte dan Schietwilg.

Cultuurhistorie

Wilgen zijn vooral voor vlechtwerk benut voor manden, wanden van vlechtwerkhuisen, oeververstevingen, stoelen en wiegen; wilgen om te vlechten werden niet in het wild geoogst, maar gekweekt; aangeplant wilgenhakhout worden ook grienden genoemd.

Andere kenmerken

Kan beheerd worden als knotwilg; brede beworteling en dus zeer geschikt om oevers te stabiliseren.

Salix purpurea – Bittere wilg

Als struik in struweelheggen, erfboesjes, langs slootranden en poelen. Hakhoutbeheer. Bittere wilg is een belangrijke stuifmeel- en nectarplant voor solitaire bijen, hommels en honingbijen.

Natuurlijke groeiplaats

Licht/lichte schaduw. Bittere wilg is een kalkminnende soort. De meest natuurlijke groeiplaats is bijvoorbeeld te vinden op de grindbedden van de Maas.

Habitus

Breed uitgroeiende struik, 3-5 meter hoge struik; de onderste takken hangen gewoonlijk laag boven de grond.

Blad

Lijn-lancetvormig met de grootste breedte dicht bij de top; kaal, vrij dor, blauwachtig en worden zwart bij verdroging; alleen bij de top fijn gezaagd; steunblaadjes ontbreken.

Bloeiwijze

De katjes verschijnen kort voor de bladeren; bloei in april; rolrond en opvallend compact; voor het openspringen zijn de helmknoppen steenrood.

Vruchten

Doosvrucht; verschijnt in mei; haren op het zaad.

Gevoeligheid/tolerantie

Verdraagt geen zink, zout, zware metalen.

Cultuurhistorie

Wilgen zijn vooral voor vlechtwerk benut voor manden, wanden van vlechtwerkhuisen, oeververstevingen, stoelen en wiegen; wilgen om te vlechten werden niet in het wild geoogst, maar gekweekt; vochtige terreinen met aangeplant wilgenhakhout worden ook grienden genoemd; vandaag de dag zijn de meeste bittere wilgen relictten van een vroegere griendcultuur; de bittere wilg wordt ook wel de mandenmakers wilg genoemd.

Sambucus nigra – Gewone vlier

Als struik in struweelheggen, erfbosjes en bosranden. Vlier kan als hakhout beheerd worden en stoelt na terugzetten sterk uit. Agressieve groeier die ruimte nodig heeft om tot zijn recht te komen. Verdringt makkelijk andere struiken. De rijkbloeiende en sterk geurende vlier, levert veel stuifmeel en wordt vooral door vliegen en kevertjes bezocht. Vogels, vooral merels, lijsters, spreeuwen en zwartkoppen beschouwen de vlierbessen als lekkernij.

Natuurlijke groeiplaats

Schaduwverdragend-lichtminnend. Verdraagt echter geen diepe schaduw; ontwikkeling, bloei en vruchtzetting het beste in het volle zonlicht. Vlier groeit goed op elke voedselrijke bodem en is tolerant voor bijna alle bodemcondities. Hij verkiest vochtige, humusrijke en leemhoudende bodems en is een indicator van stikstof en fosforrijke plaatsen. Vlier is een cultuurvolger en vestigt zich vaak spontaan op geschikte groeiplaatsen. Daarom vaak te vinden op verstoorde en ruderaire terreinen. Ook aan bosranden, in struweelheggen, langs oevers en in struweelheggen en houtkanten.

Habitus

Boomachtige struik; soms een kleine boom met een kromme stam; 3–10 meter hoog; sterk vertakt met rechtopstaande of boogvormig afhangende takken.

Blad

Kruisgewijs tegenoverstaand; samengesteld en oneven geveerd; eindblaadje langer dan zijblaadjes; deelblaadjes eirond tot elliptisch; lang toegespitst; gezaagd; onderzijde lichter dan bovenzijde en voornamelijk langs de nerven behaard; bladsteel aan bovenzijde goetvormig.

Bloeiwijze

Bloeit in juni – juli, kan zeer rijk bloeien. Geelwit en sterk aangenaam geurend; in eindstandige, rechtopstaande en lang gesteelde vlakke tuilen.

Vruchten

Blauwzwarte steenvrucht; bolvormig; vruchstelen worden in de herfst felrood; eetbaar.

Gevoeligheid/tolerantie

Deze struik verdraagt een hoog zoutgehalte.

Cultuurhistorie

In de traditionele hakhout- en middelhoutbossen werd Vlier geweerd, omdat deze voor de bosbeheerder economische gezien niet interessant was, bovendien een lastpost die alleen maar ruimte innam. De bessen en bloemen van de gewone vlier behoorden tot de klassieke huis-, tuin- en keukenmiddelen. Daarom plantte men hem in zowat elke tuin, in het bijzonder bij bakhuizen, mogelijk een overblijfsel van een Germaanse traditie. Men meende lange tijd dat een vlier bescherming bood tegen blikseminslag en brand. Van de bessen kan siroop gemaakt worden die helpt bij verkoudheid en griep. Van de bloesems kan thee, limonade, jam en azijn gemaakt worden.

Andere kenmerken

Grote bodemverbeterende waarde door snel afbreekbaar strooisel. Met een aftreksel van vlierbessenbladeren kan een biologisch sporenmiddel tegen bladluizen gemaakt worden; ingespitte jonge vliertakjes zijn een uitstekend middel om woelrat-ten te verdrijven. Dit komt door de geur die de takjes afgeven.

Sorbus aucuparia – Wilde lijsterbes

Gebruik als struik of kleine boom. In gemengde hagen, struweelheggen, erfbosjes en bosranden. Lijsterbes in heggen kan geknipt worden, kan in andere landschapselementen echter ook als hakhout of opgaande kleine boom beheerd worden. Lijsterbes trekt veel vogels naar de tuin. De lijsterbes is een uitstekende voedselbron voor insecten, zoals kevers, wantsen, bladwespen en bladluizen, maar ook rupsen, kleine vlinders, vogels en zoogdieren voeden zich met de vruchten, de bladeren, de loten en andere delen van de boom. Insecten zoals wilde bijen, wespen en hommels verzamelen het lichtgele stuifmeel van de prachtige roomwitte sterk ruikende bloeschermen.

Natuurlijke groeiplaats

Halfschaduw/licht (het direct beschijnen van de stamvoet door de zon wordt echter slecht verdragen). Verdraagt veel schaduw op gunstige groeiplaatsen. Lijsterbes vraagt een open, vrij lichte bodem. Hij is bodemvaag, maar verkiest licht zure, humusrijke zand-, leem- of veenbodems. Op ondiepe kalkrijke bodems groeit hij slecht. Hij komt hoofdzakelijk voor in lichte loofbossen, aan bosranden en in houtkanten. Het is een pioniersoort en wordt ook veel aangeplant als park- of straatboom.

Habitus

Veelal meerstammige struik of (zelden) kleine boom tot 10- 15 meter hoog; met open, eivormige, kroon en slanke stam.

Blad

Verspreid; oneven geveerde samengestelde bladeren; afzonderlijke blaadjes zittend en elliptisch tot lancetvormig; grof gezaagde bladrand waarbij het onderste deel vaak gaafrandig is; top spits; boven-

zijde dofgroen, onderzijde blauwachtig grijs; opvallende donkerrode bladsteel.

Bloeiwijze

Bloeit in mei-juni. Rijkbloeiende soort met roomwitte, platte bloeschermen die bijzonder geuren; rechtopstaand.

Vruchten

Oranjerood; in dichte bundels; rond; eetbaar.

Gevoeligheid/tolerantie

Gevoelig voor wind; verdraagt niet goed hoge grondwaterstanden; weinig last van ziekten, maar gevoelig voor bacterievuur en kanker (*Nectria galligena*). Verliest vroeg zijn blad bij grote droogte en warmte.

Cultuurhistorie

De Wilde lijsterbes levert voortreffelijk meubelhout en is ook gezocht voor houtsnijwerk. Hout van lijsterbes werd ook gebruikt voor keukengerei en wagenmakershout; jonge twijgen werden gebruikt als rijshout voor oeverbeschoeiingen en de bast als looi- en kleurstof. De bessen kunnen verwerkt worden tot jam, wijn, likeur en jenever; geroosterde bessen leveren een uitstekend koffiesurrogaat.

Andere kenmerken

Jonge beplantingen dienen beschermd te worden tegen vraatschade door konijnen, reeën en herten.

Tilia cordata – Winterlinde

Gebruik in houtkanten (-wallen), open bos, park of lanen erfbosjes. Opgaande boom die zich echter ook gemakkelijk in bepaalde vorm laat snoeien (knot- en leilinden). De Winterlinde is waardplant voor meer dan 60 insecten, vlinders en andere organismen. Belangrijke drachtplant voor honingbijen, wilde solitaire bijen, vlinders en hommels.

Natuurlijke groeiplaats

Zonnig – halfschaduw. Verdraagt veel schaduw. In houtwallen en (open) loofbossen op vochtige voedselarme tot matig voedselrijke kalkhoudende grond en langs beken; de Winterlinde stelt echter geen hoge groeiplaatseisen want ook op arme bodems groeit hij nog behoorlijk. Verzuurde, zeer arme bodems verdraagt hij niet. Het is een uitstekende straat- of parkboom die zeer goed snoei verdraagt. Door zijn goede stofofslag is het ook een goede hakhoutsoort.

Habitus

Boom, tot 30 meter hoog met koepelvormige kroon en omlaag gebogen takken.

Blad

Hartvormig, 3–7 cm lang; aan onderzijde blauw-groen, vrijwel kaal maar met bruinrode haarbosjes in de nerfoksels; zijnerven zijn verbonden door onopvallende dwarsnerven die niet uitspringen en niet regelmatig laddervormig geordend zijn; de steel is onbehaard. Herfstkleur: goudgeel.

Bloeiwijze

Bloei juni-juli die zeer rijk kan zijn; bloemen geel-achtig wit, in 5- tot 10 bloemige bijschermen met een 3,5 tot 8 cm lang schutblad, sterk geurend; bijen worden enorm aangetrokken door de zoete geur.

Vruchten

Nootjes: rond, 0,5 cm in doorsnede, glad of bijna zonder ribben; zaden: glad.

Gevoeligheid/tolerantie

Verdraagt geen zout, zink, zware metalen; weinig aantasting door schimmels en insecten, wel vaak wildvraat.

Cultuurhistorie

Linden waren vroeger vrij algemene bomen in bossen. In de prehistorie was de linde buitengewoon nuttig. Bijna alles van de boom werd gebruikt: het hout als brandhout en voor houtskool, de bast voor touwvezels en het loof als veevoer voor de winter. Vermoedelijk dienden de vruchten en bladeren ook als voedsel voor de mens. De achteruitgang van de linde is te wijten aan een samenspel van klimaatsverandering en menselijke factoren: ontbossing, bosbeweiding en houtkap voor veevoer (blad-loof), en voor bastvezelwinning. Daarna kon de Beuk en de Haagbeuk op veel plaatsen de open plekken bezetten en de linde nog verder verdringen.

Andere kenmerken

Gedroogde lindebloesem is een huismiddeltje tegen verkoudheid, het werkt zweetbevorderend en bloeddrukverlagend. Het hout zie je vaak terug in snij- en draaiwerk omdat het zo zacht en gemakkelijk bewerkbaar is, het werkt zeer weinig. Uitstekend, snel verteerbaar bladstrooisel. Brandhout van minder goede kwaliteit. Kan meer dan 1.000 jaar oud worden.

Tilia platyphyllos – Zomerlinde

Gebruik in houtkanten (-wallen), open bos, park of lanen erfbosjes. Opgaande boom die eventueel ook als knotboom of hakhout beheerd kan worden. De bloemen van de Zomerlinde verspreiden een heerlijke geur, vooral tegen de avond, waardoor allerlei insecten de bloemen zowel overdag als 's nachts weten te vinden. Zomerlinde is waardplant voor meer dan 60 insecten, vlinders en andere organismen. Belangrijke drachtplant voor honingbijen, wilde solitaire bijen, vlinders en hommels.

Natuurlijke groeiplaats

Zonnig – lichte schaduw. Zomerlinde houdt van niet te natte, vruchtbare (kalkhoudende) leembodems. Het is een uitgesproken warmteminnende boomsoort die het liefst op zuidhellingen staat. Hij wordt vaak aangeplant als park- en laanboom.

Habitus

Boom tot 30 meter hoog met opwaarts groeiende takken en een smalle kroon.

Blad

Verspreid, hartvormig, 7–12 cm lang; aan de onderzijde lichtgroen, zacht behaard en met witachtige haarbosjes in de nerfoksels; de dwarsnerven die de zijnerven onderling verbinden springen aan de bladonderzijde duidelijk uit en vormen een ladderpatroon; de steel is behaard.

Bloeiwijze

Bloei in juni-juli, iets eerder dan de Winterlinde (tot het 50ste levensjaar enkel aan de top, daarna vooral onderste helft van de kroon); bloemen geelachtig wit, in 2- tot 5-bloemige bijschermen met een 5–12 cm lang schutblad; de bloemen geven een zoete geur. Kan rijke bloei geven

Vruchten

Nootjes: bol- tot peervorig, 0,5–1 cm lang met 3–5 duidelijke ribben; zaden: 3 ribben.

Gevoeligheid/tolerantie

Herkauwers eten graag de zaailingen van de Zomerlinde; het blad is geliefd bij rupsen zoals die van de lindepilstaart; het zaad heeft slechts een zwakke kiemkracht, behalve wanneer het tijdens de rijping werd verzameld in direct weer uitgezaaid werd; goed bestand tegen snoeien; verdraagt hakhoutbeheer en knotten.

Cultuurhistorie

Zie Winterlinde.

Andere kenmerken

De Zomerlinde zien we geregeld als dorpsboom (etagelinde), boerderijerfboom, bij kapellen en als vaste bewoner van landgoedbossen. Kan honderden jaren oud worden.

[< Terug naar pagina 7, tabel overzicht soorten](#)

Ulmus laevis – Fladderiep of Steeliep

Gebruik in struweelheggen, houtkanten (-wallen), bosranden en erfbosjes. Opgaande boom die eventueel ook als knotboom of hakhout beheerd kan worden.

Natuurlijke groeiplaats

Zonnig / lichte schaduw. De Fladder- of Steeliep heeft een voorkeur voor voedselrijkere vochthoudende bodems. Komt voor in beekdalen, hardhoutoibossen bij rivieren, langs beken en in struweelheggen.

Habitus

Boom tot 35 meter hoog met een brede, ronde, onregelmatige kroon. Bij oudere bomen vaak plankwortels.

Blad

Bladvoet zeer scheef; Verspreid, 6-12 cm lang; blad rondachtig tot omgekeerd eirond, kort toegespitst, met kleine voet. Zijnerfven blad bijna nooit vertakt, bovenzijde vaak kaal, onderzijde zacht behaard. Bladrand dubbel gezaagd en sterk gekromd.

Bloeiwijze

Bloei maart-april, vóór het verschijnen van het blad; steeltje lang (6-25 mm). Kleur geelgroen, vruchtbeingsel enigszins roodachtig.

Vruchten

Eenzadig vleugelnootje met behaarde rand en zaadje in het midden. Steeltje lang (tot 6-25 mm).

Gevoeligheid/tolerantie

Verdraagt geen zout, zink, zware metalen; verdraagt luchtvervuiling. Weinig gevoelig voor de iepenziekte, ook niet via wortelcontact. Daarom een interessante inheemse iepensoort voor natuur

en landschap.

Cultuurhistorie

Iepen waren samen met de essen het belangrijkste hout voor de wagenmaker. Gewaterd iepenhout kan ook prima dienen als constructiehout voor trappen, parket, voor meubels en als onderdorpel voor deurenkozijnen. Iepenhout wordt traditioneel gebruikt voor het maken van doodskisten. Het tophout van iepen wordt gebruikt in de borstelindustrie. Oude timmerlui bevelen aan iepen te vellen op 31 december en 1 januari omdat de bomen dan het meest in rust zijn. Het loof werd als veevoer voor de winter gebruikt.

Andere kenmerken

Goed afbreekbaar strooisel; minder geschikt als brandhout omdat het moeilijk te kloven is.

[< Terug naar pagina 7, tabel overzicht soorten](#)

Ulmus minor – Gladde iep of Veldiep

Gebruikt als laanbeplanting ook te vinden in houtkanten. Door de iepenziekte gaan opgaande bomen dood. Daardoor weinig nieuwe aanplant. Geschikt als struik in lage voederhagen.

Natuurlijke groeiplaats

Zonnig/ lichte schaduw. De gladde iep heeft een voorkeur voor voedselrijkere vochthoudende bodems. Komt voor in beekdalen, hardhoutoibossen bij rivieren, langs beken en in struweelheggen.

Habitus

Zonnig/ lichte schaduw. De gladde iep heeft een voorkeur voor voedselrijkere vochthoudende bodems. Komt voor in beekdalen, hardhoutoibossen bij rivieren, langs beken en in struweelheggen.

Blad

Scheve bladvoet, kenmerkend voor iepen. Dubbel gezaagde bladrand. Net als linden en beuken zitten de bladeren in een vlak, verspringend aan een tak. Blad is ovaal, puntig en glanzend groen. Het bladstrooisel is goed afbreekbaar.

Bloeiwijze en vruchten

Bloeit vroeg (maart-april) op de kale takken. Windbestuiver die veel pollen produceert. Iepen zijn tweeslachtig (bloempjes hebben stampers en meeldraden). De bruinrode bloempjes vormen bundeltjes en hebben korte steeltjes. De vruchten zijn al vroegrijp. Het zijn twee dunne, vliezige vleugeltjes met in het midden een nootje die na de bloeitijd in grote aantallen van de bomen dwarrelen.

Iepenziekte

De gladde iep is erg gevoelig voor iepenziekte. Een schimmelziekte overgebracht door wortelcontacten en de iepenspinkever die drager van het virus

zich door schors en bast van de bomen vreet. Volwassen bomen verdrogen ten slotte door de manier waarop de boom zich tegen de schimmel probeert te beschermen. De boom vormt echter veel worteluitlopers. Eenmaal uitgegroeid tot boom worden ze echter door de iepenziekte geveld.

Cultuurhistorie

Iepen behoren tot de oudste boomsoorten in Nederland. Het hout werd al vanaf de steentijd gebruikt. Oudste vondst betreft een boog. Zie voor gebruik ook tekst onder Fladderiep. De iepenziekte geeft een ware slachting onder iepen veroorzaakt. Al vanaf de Middeleeuwen werden er op kwekerijen hybride iepen gekweekt. Iepen zijn eeuwenlang als loof voor het vee gebruikt. De gladde iep is een uitstekende soort voor lage voederhagen omdat enkel bomen worden aangetast door de iepenziekte.

[< Terug naar pagina 7, tabel overzicht soorten](#)

Viburnum opulus – Gelderse roos

Gebruik in gemengde hagen, struweelheggen, houtkanten (-wallen), erfbosjes, bosranden en slootkanten. Verdraagt regelmatige snoei, maar bij voorkeur hakhoutbeheer. Aangetrokken door grote randbloemen zijn er veel zweefvliegen, kevers, solitaire bijen, honingbijen, hommels en vlinders op de bloemen te vinden. De vruchten van de Gelderse roos zijn niet erg geliefd bij vogels en hangen vaak tot in het volgende voorjaar nog aan de struik. Pas wanneer het gevroren heeft worden ze door lijsters en pestvogels gegeten.

Vruchten

Halfdoorzichtige, helderrode, besachtige steenvruchten met platte steen; in hangende trossen; zwak giftig.

Andere kenmerken

De meeste delen van de struik zijn licht giftig.

Natuurlijke groeiplaats

Bij voorkeur enige schaduw. De Gelderse roos groeit op vochtige en minstens tamelijk voedselrijke bodems. Als de groeiplaats te droog is houdt hij het niet uit, ook te natte groeiplaatsen mijdt hij. Je vindt hem langs bosranden, in houtwallen en aan slootkanten. Matig snelle groeier met weinig concurrentiekracht.

Habitus

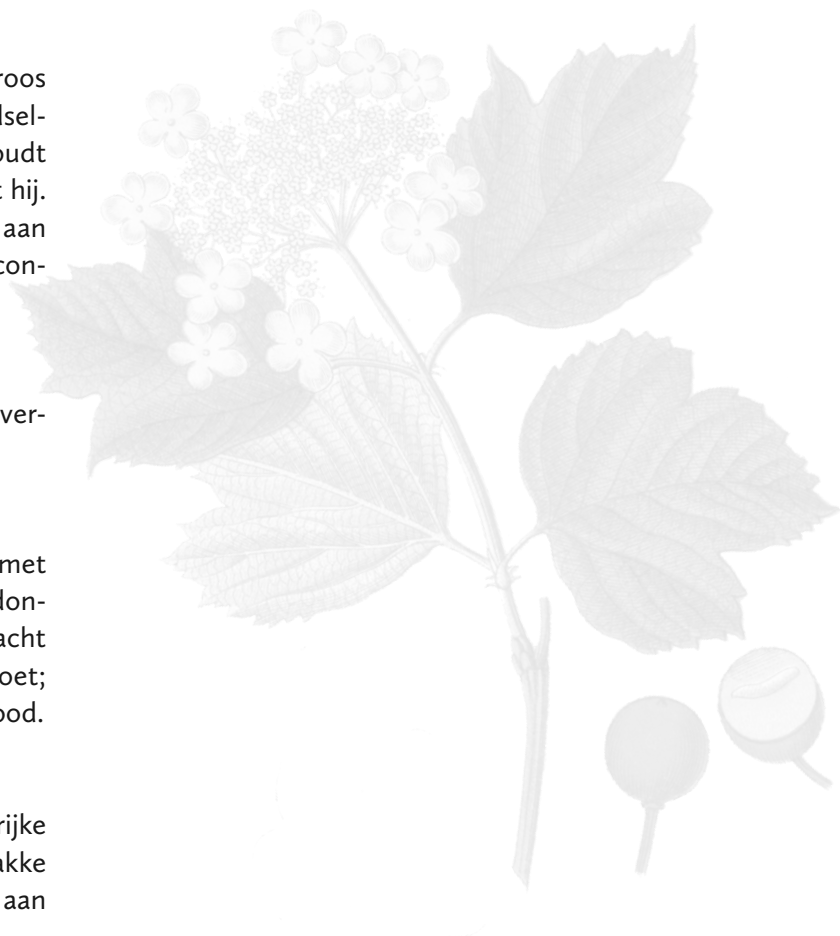
Bolvormige struik met wijd uitstaande, iets overhangende takken; tot 4 meter hoog.

Blad

Tegenoverstaand; enkelvoudig; handvormig met 3 tot 5 spitse, getande lobben; bovenzijde donkergroen en kaal, onderzijde grijsgroen en zacht behaard; enkele vrij grote klieren bij de bladvoet; lang gesteeld; herfstkleur van (oranje)geel tot rood.

Bloeiwijze

Bloeitijd in mei-juni met een vaak uitbundige rijke bloei. Roomwitte bloemen in eindstandige, vlakke tuilen; grote, steriele randbloemen om insecten aan te trekken; binnenste bloemen kleiner en fertiel.

9 Verklarende woordenlijst

Afleggers | Twijgen of takken die op de grond hangen en kunnen gaan wortelen. Een manier voor de plant om zich zonder zaad te vermenigvuldigen.

Afzetten/terugzetten | Het afzagen van takken van een boom of struik, waarbij alleen het onderste deel van de stam blijft staan. Op deze stam, stobbe of stoof genaamd, lopen nieuwe takken uit, waardoor meerstammige bomen of struiken ontstaan. Afzetten vormt de basistechniek van hakhoutbeheer.

Archeofyt | Plantensoort die voor 1500 in het huidige Nederland is ingeburgerd.

Autochtoon | Plant die zich sinds de hervestiging van planten na de laatste ijstijd ter plekke altijd natuurlijk heeft verjongd (of door mensen is geplant met lokaal, oorspronkelijk plantmateriaal).

Bijenbosje | Gelegenheidsnaam voor een erfbosje bestaande uit struiken en bomen die goede drachtplanten voor bijen of vlinders zijn.

Bodemvaag | Jargon om aan te geven dat een bepaalde soort genoeg neemt met vrijwel elke grondsoort.

Bos- of haagplantsoen | Een- tot driejarige meest inheemse bomen en struiken die van een kwekerij komen en gebruikt worden voor het aanplanten van bossen en landschapselementen. Lengte, afhankelijk van jaar en soort, vaak tussen de 80 en 100 cm (maat 80-100).

Drachtplant | Plant die voor bijen of vlinders wordt aangeplant om de goede nectarproductie.

Eenhuizige soort

Soort met zowel mannelijke als vrouwelijke bloemen aan dezelfde plant.

Eenslachtige bloem | Soort waarvan de bloemen alleen stamper(s) of alleen meeldraden bevat.

Erfbosje | Klein oppervlak op het erf met daarop struiken en/of bomen.

Geriefbos | Kleine bosaanplant in agrarisch gebied dat (vroeger) voor productie van gebruikshout (bijv. brandhout, bonenstaken, palen) diende.

Gezaagd blad | Blad met insnijdingen zoals de tanden van een zaag.

Haag | In regelgeving meestal knip-/scheerheg genoemd. Een lage, regelmatig geknipte heg. Al dan niet met verspreid een boom. Voorbeeld: beukenhaag.

Habitus | Uiterlijke verschijningsvorm, de groeivorm van een struik of boom.

Hakhoutbeheer | Vorm van beheer van struiken en bomen waarbij de takken op regelmatige basis (6 tot max. 20 jaar afhankelijk van de soort) als gebruikshout vlak boven de stambasis (stobbe of stoof genoemd) worden afgezaagd. Hierna vormt de stobbe weer nieuwe scheuten.

Hakhoutstobbe, -stoof | Veelal grillige gevormde stronken die gevormd worden door het regelmatig laag boven de grond afzetten van struiken of bomen (bijv. in hakhoutcultuur).

Heg | Een (enkele) rij struiken met al dan niet verspreid een boom. Heggen kennen 2 beheervormen: 1) de haag (zie Haag) en de struweelheg (zie Struweelheg). Een haag kan uitgroeien tot struweelheg en in veel gevallen kan een struweelheg door stevig ingrijpen tot haag omgevormd worden. Vlechten is voor dit laatste de ideale maatregel.

Heggenvlechten | Diverse manieren om heggen weer veedicht te maken en hun natuurlijke verjonging te stimuleren. Het laag inkappen en vlak leggen (heggenleggen) is de meest gangbare manier. Er zijn een groot aantal vlechtstijlen, de uiterlijke vorm van een gevlochten heg. Heggenvlechten heeft de immaterieel erfgoed status.

Houtkant | Een lijnvormige strook bomen en struiken waarvan de struiken meestal als hakhout worden beheerd.

Houtwal | Is een houtkant geplaatst op een wallichaam dat opgeworpen is met de grond uit een naast de wal gelegen greppel.

Inboeten | Vervangen van dode bomen of struiken in een aanplant (bijv. heg of houtwal)

Inheems | Inheemse bomen en struiken zijn soorten die zich na de laatste ijstijd spontaan in onze klimaatzone gevestigd hebben.

Lichtminnende soort | Soort struik of boom die voor zijn groei vrij veel licht nodig heeft.

Opgaande boom | Boom die natuurlijk uitgroeit (in tegenstelling tot bijv. knotboom of hakhout)

Opkuilen | De wortelkluiten van bosplantsoen in een ondiepe kuil zetten en met grond bedekken om uitdrogen van de wortels te voorkomen. Het is een manier om bosplantsoen tijdelijk goed te bewaren als er niet direct geplant kan worden.

Pioniersoort | Struik- of boomsoort die in een natuurlijke vegetatie als een van de eerste massaal opkomt. Maakt na verloop van tijd plaats voor andere soorten.

Streekeigen | Een streekeigen soort is een soort die kenmerkend is voor de betreffende streek. Streekeigen soorten zijn meestal inheemse soorten maar ook enkele latere introducties zoals de walnoot en de tamme kastanje worden tot de streekeigen soorten gerekend.

Struweel | Een groep struiken al dan niet met verspreid staande bomen die jarenlang heeft kunnen uitgroeien.

Struweelheg | Een heg die jarenlang heeft kunnen uitgroeien. Struweelheggen zijn samengesteld uit struiken met al dan niet verspreid staande bomen. Deze heggen worden niet of met een tussenpose van enkele jaren gesnoeid.

Solitair | Boom of struik die alleen staat (dus niet in bijv. bomenrij of houtwal).

Tuil | Bloeiwijze waarbij de onderste bloemstelen zoveel langer zijn dan de bovenste, dat alle bloemen ongeveer op dezelfde hoogte staan. Bijvoorbeeld vlierbloesem.

Tweehuizige soort | Soort met mannelijke en vrouwelijke bloemen op verschillende planten (in tegenstelling tot eenhuizige soort).

Tweeslachtige bloem | Bloem met zowel stampers (vrouwelijk) als meeldraden (mannelijk).

Uitstoelen | Het ontwikkelen van jonge scheuten net boven de grond. Veelal op hakhoutstoof (-stobbe).

Voederhaag | Heg/haag die ondermeer dient om vee de mogelijkheid te geven blad van bomen en struiken te eten (voeding, apotheekfunctie).

10 Leveringsvoorwaarden

Indien je een bestelling plaatst, ga je akkoord met de volgende leveringsvoorwaarden:

1. De minimale afname van plantgoed bedraagt 500 stuks tenzij anders afgesproken;
2. Soorten worden verkocht in bundels van 25 stuks;
3. Het plantgoed wordt, tenzij anders overeengekomen, als wortelgoed (blote wortel, geen kluit) geleverd;
4. Bij levering krijgt per soort één bundel een label met soortnaam en aantal planten;
5. Van elke bestelling ontvangt en teken je een afleverbon met opgave van de geleverde soorten, het aantal planten per soort en herkomst;
6. Het plantgoed wordt van erkende kwekerijen betrokken. Voor al het plantgoed van autochtone herkomst kan op aanvraag een certificaat

worden verstrekt. Dit moet vooraf bij de bestelling worden aangegeven;

7. De bestelling wordt in de meeste gevallen op een door u aangegeven locatie door een vrachtwagen afgeleverd. Het plantgoed staat op een houten pellet;
8. Je bent zelf verantwoordelijk voor opkuilen, planten en verder verzorging van het plantgoed;
9. Zorgvuldig behandelen vergroot de kans op goed aanslaan. Groeigaranties kunnen niet worden gegeven. Niet aangeslagen plantgoed wordt niet op onze kosten vervangen;
10. Op verzoek zijn andere soorten en maten te leveren. Informeer bij ons naar de mogelijkheden en de prijzen;
11. Alle informatie is onder voorbehoud van typefouten, vergissingen en/of tussentijdse prijswijzigingen van plantgoed en/of bezorgingskosten.

11 Bedrijfsinformatie

Bureau Heggen
Tuindorppweg 42
3951 BG Maarn

www.heggen.nu

KvK: 09123279

Contact:
Lex Roeleveld +31 (0)6 20 52 24 88

Colofon

Deze catalogus is, met toestemming van de auteurs, grotendeels overgenomen uit de Plant-Wijzer zoals die door de (Belgisch) Limburgse regionale landschappen in samenwerking met Kristine Vander Mijnsbrugge (INBO-ANB) is uitgegeven. Ik wil hier voor de betrokken organisaties en personen evenals de makers van de foto's hartelijk bedanken. De tekst is door Henny Ketelaar (Bronnen) en Lex Roeleveld aangepast aan de Nederlandse situatie, waarbij enkele soorten zijn weggelaten en andere toegevoegd. Enkele foto's uit de Plant-Wijzer zijn vervangen door foto's van Lex Roeleveld of foto's van internet. De uitgever is verantwoordelijk voor de tekst in deze catalogus.

Uitgave: Bureau Heggen, augustus 2025
Vormgeving: Martien Yland

Met dank aan: Ilse Plessers, Regionaal Landschap Lage Kempen vzw en Kristine Vander Mijnsbrugge (INBO-ANB), België en Henny Ketelaar (Bronnen).

Met dank aan de fotografen: Paul Busselen, Dirk de Roose, Pieter Musterd, Frederik Santermans, Frans Van Bauwel, Kristine Vander Mijnsbrugge, Luc Viatour, Wikimedia Commons, Robert Ceelen en Lex Roeleveld.

© 2025 Heggen

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

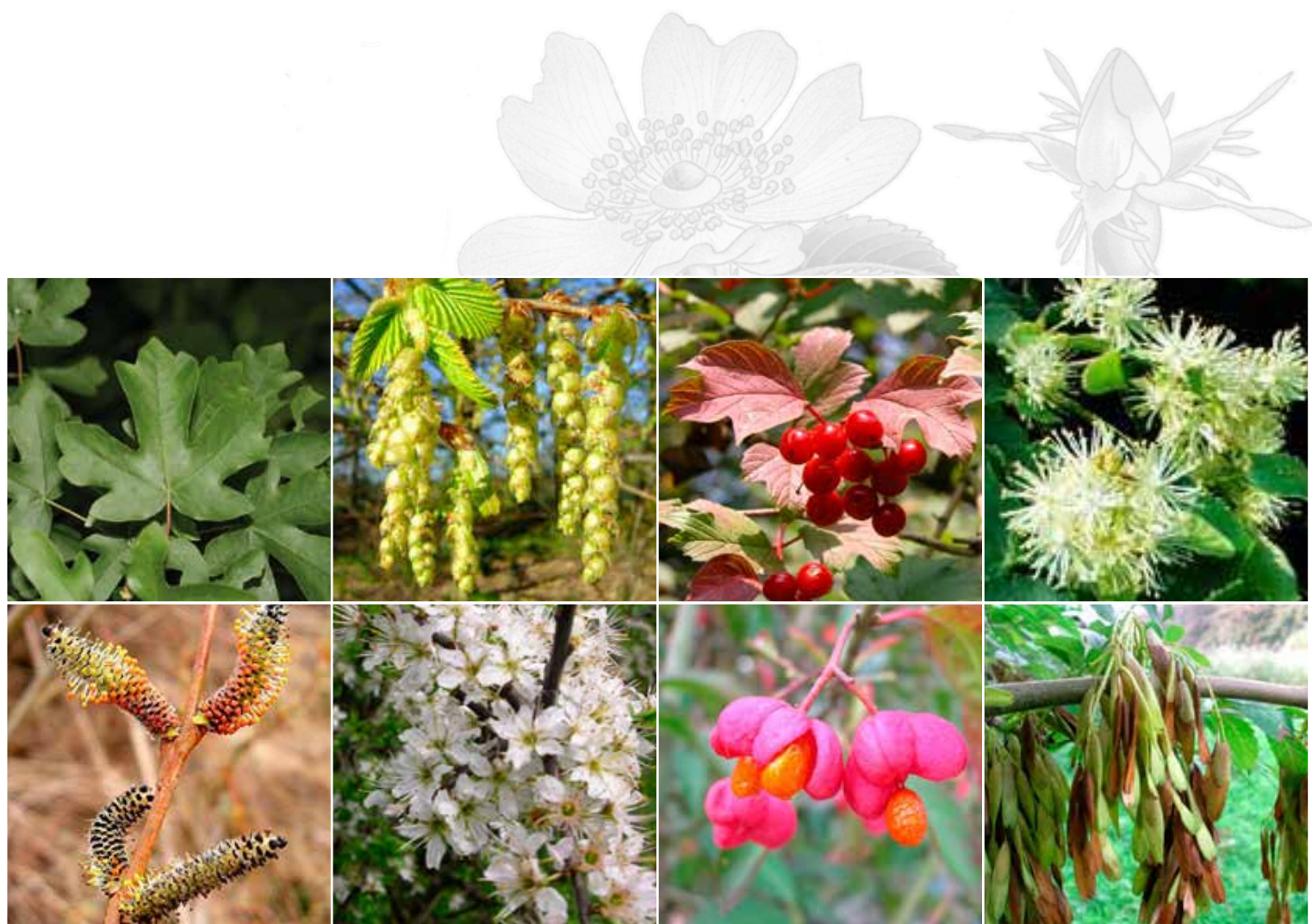
Deze catalogus is [hier](#) te downloaden via onze website.

Bomen en struiken van hier Lijst leverbare soorten

Het bestelformulier is te vinden op de website: www.heggen.nu/plantgoed.

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam
<i>Acer campestre</i>	Spaanse aak/Veldesdoorn
<i>Alnus glutinosa</i>	Zwarte els
<i>Amelanchier lamarckii</i>	Amerikaans krentenboompje
<i>Berberis vulgaris</i>	Berberis/Zuurbes
<i>Betula pendula</i>	Ruwe Berk
<i>Betula pubescens</i>	Zachte berk
<i>Carpinus betulus</i>	Haagbeuk
<i>Castanea sativa</i>	Tamme kastanje
<i>Clematis vitalba</i>	Wilde clematis/Bosrank
<i>Cornus mas</i>	Gele kornoelje
<i>Cornus sanguinea</i>	Rode kornoelje
<i>Corylus avellana</i>	Hazelaar
<i>Crataegus laevigata</i>	Tweestijlige meidoorn
<i>Crataegus monogyna</i>	Eenstijlige meidoorn
<i>Cytisus scoparius</i>	Brem
<i>Euonymus europaeus</i>	Kardinaalsmuts
<i>Fagus sylvatica</i>	Beuk
<i>Frangula rhamnus</i>	Sporkehout/Vuilboom
<i>Fraxinus excelsior</i>	Gewone es
<i>Hippophae rhamnoides</i>	Duindoorn
<i>Ilex aquifolium</i>	Hulst
<i>Juniperus communis</i>	Jeneverbes
<i>Ligustrum vulgare</i>	Wilde liguster
<i>Lonicera periclymenum</i>	Wilde kamperfoelie
<i>Malus sylvestris</i>	Wilde appel
<i>Mespilus germanica</i>	Wilde mispel
<i>Myrica gale</i>	Wilde gagel

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam
<i>Populus nigra</i>	Zwarte populier
<i>Populus tremula</i>	Ratelpopulier
<i>Prunus avium</i>	Zoete kers/Boskriek
<i>Prunus padus</i>	Inheemse vogelkers
<i>Prunus spinosa</i>	Sleedoorn
<i>Quercus petraea</i>	Wintereik
<i>Quercus robur</i>	Zomereik
<i>Rhamnus cathartica</i>	Wegedoorn
<i>Ribes nigrum</i>	Zwarte bes
<i>Ribes rubrum</i>	Aalbes
<i>Ribes uva-crispa</i>	Kruisbes
<i>Rosa arvensis</i>	Bosroos
<i>Rosa balsamica</i>	Beklierde heggenroos
<i>Rosa canina</i>	Hondsroos
<i>Rosa corymbifera</i>	Heggenroos
<i>Rosa rubiginosa</i>	Egelantier
<i>Rosa tomentosa</i>	Viltroos
<i>Salix alba</i>	Schietwilg
<i>Salix aurita</i>	Geoorde wilg
<i>Salix caprea</i>	Boswilg
<i>Salix cinerea</i>	Grauwe wilg
<i>Salix fragilis</i>	Kraakwilg
<i>Sambucus nigra</i>	Gewone vlier
<i>Sorbus aucuparia</i>	Lijsterbes
<i>Tilia cordata</i>	Winterlinde
<i>Tilia platyphyllos</i>	Zomerlinde
<i>Ulmus glabra</i>	Ruwe iep
<i>Ulmus laevis</i>	Steel-/fladderiep
<i>Ulmus minor</i>	Gladde iep of Veldiep
<i>Viburnum opulus</i>	Gelderse roos

Bureau Heggen
Tuindorpweg 42
3951 BG Maarn

Lex Roeleveld +31 (0)6 20 52 24 88

www.heggen.nu